

Dr. Kristina BERNOTAITE
Lietuvos teisės instituto mokslo darbuotoja
Ankštoji g. 1A, LT-01109 Vilnius
Tel.: 8 698 319 63
El. p. kbernotaite@gmail.com

ENERGINIO EFEKTYVUMO TEISINIS REGULIAVIMAS IR TAIKymo YPATUMAI

Straipsnyje analizuojamos energinio vartojimo efektyvumo teisinio reguliavimo normos ir iš jų kylančios nacionalinės iniciatyvos, gilinamasi į šių normų įgyvendinimo ginčijamus ir diskutuojamus Lietuvoje klausimus, išskiriant teisinio reguliavimo problematiką, susijusią su viešųjų pastatų energiniu efektyvumu, svarstomi galimi atsakymai remiantis kitų valstybių teisėkūros ir regioninės praktikos pavyzdžiais. Pateikiamos Europos Bendrijos energijos efektyvumo direktyvų ir susijusių su jų įgyvendinimu ataskaitų ir komunikatų pagrindinės nuostatos, galiojančios visoms šalims narėms. Atliekama šių direktyvų nuostatų įgyvendinimo Lietuvoje problematikos analizė. Aiškinamasi viešųjų pastatų kaip pagrindinės realiai įgyvendinamos energinio efektyvumo direktyvų siekių užtikrinimo alternatyvos teisinio reguliavimo mechanizmai.

Pagrindinės sąvokos: energijos vartojimo efektyvumas, energinio efektyvumo priemonė, centralizuotas valstybės turto valdymas, galutinė energija, sutaupyta energija.

Prieš dešimt metų 2006 metais Europos Komisija išleido komunikatą „*Efektivaus energijos vartojimo veiksmų planas: išnaudoti potencialą*“ (COM (2006) 0545). Šio veiksmų plano tikslas buvo sutelkti visuomenę, politikus ir rinkos subjektus ir pakeisti vidaus energijos rinką taip, kad ES piliečiai turėtų energijos vartojimo požiūriu efektyviausią pasaulyje *infrastruktūrą* (įskaitant pastatus), *gaminius* (įskaitant prietaisus ir transporto priemones) ir *energetikos sistemas*. Šiuo veiksmų planu siekta kontroliuoti ir sumažinti energijos vartojimo poreikį ir imtis atitinkamų veiksmų vartojimo bei tiekimo atžvilgiu, siekiant iki 2020 m. metinį pirminės energijos vartojimą sumažinti 20 proc. lyginant su energijos vartojimo prognozėmis 2020 metams. Pagal *Energetinių paslaugų*

*direktyvos*¹ (toliau vadinama – Energetinių paslaugų direktyva) reikalavimus valstybės narės kiekvienais metais turi informuoti apie pažangą, padarytą siekiant nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų. Kadangi įgyvendinant šių tikslų planus tapo aišku, kad ES pasieks tik pusę savo 20 proc. tikslo, Europos Komisija reagavo ir parengė naują išsamų 2011 metų *Efektyvaus energijos vartojimo planą* (COM (2011) 0109). Kaip šio plano išdava 2012 m. gruodžio mėn. įsigaliojo *Energijos vartojimo efektyvumo direktyva* (2012/27/ES) (toliau vadinama – EVE direktyva).

Lietuvoje, autorės nuomone, EVE direktyvos ir susijusių teisės aktų nuostatos iki šiol nėra įgyvendintos. Nėra veikiančios energinio vartojimo efektyvumo didinimo sistemos – tokią situaciją nulėmė nacionalinis teisinis neapibrėžtumasis įgyvendinant EVE direktyvos² teisės normas. Sisteminių norminių mechanizmą įgyvendinantys atsakingi darbuotojai vykdo priskirtas viešojo administravimo funkcijas energinio efektyvumo srityje, nedarydami esminių reikalingų pokyčių kuriant šią sistemą ir politiškai nesudarydami teisinių prielaidų, reikalingų nacionalinės teisėkūros pažangai šioje srityje. Tačiau pirminė ir svarbiausia problema yra teisinio reguliavimo stoka ir jo neišbaigtumas. Lietuvoje iki šiol nėra galutinai įgyvendinta nė viena EVE direktyvai užtikrinti numatyta energinio vartojimo efektyvumo didinimo teisinio reguliavimo priemonė (skirtingai nei yra deklaruojama europiniu ar nacionaliniu lygmeniu).

Pabrėžtina, kad vienas iš pavyzdžių, kaip vangiai vykdomos mūsų šalyje privalomos energinio efektyvumo normos, gali būti ir Lietuvos pavyzdys įgyvendinant EVE direktyvą. Direktyvos nuostatos numatė jos privalomumą nuo 2014 m. birželio 5 d., o Lietuvoje tik 2016 m. lapkričio 3 d. priimtas Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas³ (toliau vadinama – EVE didinimo įstatymas). Šio įstatymo veikimo apimtis ir problematika dar net nežinoma. Taigi praėjus beveik trejiems ataskaitiniams metams nuo EVE direktyvos nuostatų privalomo įgyvendinimo priimtos tik teisės aktų normos, kurių įgyvendinimas dar nepradėtas, ir nežinomi galimi šių normų įgyvendinimo praktikoje trukdžiai.

Europos Sąjungos direktyvomis reguliuojami privalomi šalyse narėse energinio efektyvumo normų pritaikymo ir atitinkamų teisės normų taikymo klausimai, tačiau Lietuvoje iki šiol nėra tinkamo teisinio reguliavimo, leidžiančio pasiekti Europos

---

¹ Energetinių paslaugų direktyva (2006/32/EB) (kuria panaikinama Tarybos direktyva 93/76/EEB).

² 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinanti Tarybos direktyvą 93/76/EEB (toliau vadinama – EVE direktyva).

³ Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas (projektas Nr. XIIP-4697(3) ES) ir lydimųjų teisės aktų pakeitimai [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15685&p_k=1&p_t=166717>.

mastu numatytus tikslus. Tokiu būdu, neišsprendus esminių teisinio reguliavimo sisteminių klausimų, esamų teisės aktų taikymo problematika tik atskleidžia egzistuojančių energinio efektyvumo priemonių reguliavimo netobulumą ir iš teisinio reguliavimo kylančias problemas. Kaip atskleidžia analizė, net ir esant iš dalies sureguliuotoms kai kurioms energinio efektyvumo sritims (pvz., viešųjų pastatų energinis efektyvumas), pavyzdžiui, nustačius valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų, tinkamų atnaujinimui, sąrašo sudarymo metodiką, į būtinus atnaujinti pastatų sąrašus įtraukiami tik šildomi pastatai, o nešildomi, t. y. kurie valstybės finansų aspektu kainuoja brangiausiai, dėl teisinio reguliavimo neatitikimo negali būti atnaujinami finansuojant iš Europos Sąjungos lėšų (kaip nuspręsta Vilniaus sporto rūmų atveju).

EVE didinimo įstatymo priėmimo aiškinamajame rašte deklaruojama, jog „Lietuvoje energijos vartojimas vienam bendrojo vidaus produkto (BVP) vienetui (energijos intensyvumas) sukurti, remiantis „Eurostat“ duomenimis, yra 1,88 karto didesnis negu Europos Sąjungos (toliau – ES) vidurkis (2013 metų duomenys). Preliminariais vertinimais nesiimant papildomų priemonių energijos vartojimo efektyvumo didinimo srityje ir išliekant panašioms augimo tempams (apie 2 proc. per metus) galutinės energijos poreikiai Lietuvoje išaugtų apie 13 proc. – nuo 54,9 TWh 2012 metais iki 60–62 TWh 2020 metais“⁴. Atlikta esamos situacijos analizė ir įvertinimas rodo, jog siekiant padidinti efektyvumą energijos vartojimo sektoriuje ir priėmus Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymą, su teisinio reguliavimo priemonėmis įdiegiant ir pritaikant iki 2020 metų atitinkamas energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones), sutaupytos galutinės energijos kiekis turėtų būti lygus 11,674 TWh. Iš esmės tai reiškia, jog sėkmingai įgyvendinant vienintelę šiuo metu vykdomą alternatyvią priemonę – viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimą, suminis daugiametis iki 2020 metų kiekis bus 3,1 TWh, kai numatytas poreikis 11,674 TWh. Tokiu būdu ne tik būtų nepasiekiami šaliai keliami tikslai, bet ir energijos poreikiai Lietuvoje išaugtų dar progresyviau.

Atsižvelgiant į esamą praktiką pažymėtina, jog Lietuvoje, nors politiškai deklaruojamas proveržis energetinėje sistemoje, tačiau šios nuostatos lieka deklaratyvios energinį efektyvumą reguliuojant tik atnaujinant viešuosius pastatus ir gerinant didžiųjų miestų apšvietimą, nes tai menka dalis viso būtino sisteminio energinio efektyvumo siekių taikymo viešojoje ir privačiose sferose. Tik sisteminė teisinio reguliavimo peržiūra ir operatyvus priimtų įstatymo nuostatų įgyvendinimas sudarytų galimybę pradėti spręsti šias augančias šalies energines problemas.

---

⁴ 2016 m. rugsėjo 12 d. EVE didinimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Reg. Nr. XIIP-4697-XIIP-4702, pateiktas 2016-09-12 Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos.

Mokslinių tyrimų ar straipsnių dėl energinio efektyvumo teisinio reguliavimo Lietuvoje nėra daug. Straipsnyje analizuojamos šios įstatymų iniciatyvos, aptariami ir palyginami pagrindiniai įstatymų leidybos, su reguliavimo įgyvendinimu susiję klausimai, energinių nuostatų perkėlimo privačiam verslui reikalavimai, sukeltas daugiausia diskusijų tarp skirtingų ideologijų politikų ir suinteresuotų grupių. Taip pat pateikiamas glaustas teisinis kontekstas, kaip šie klausimai sprendžiami Europos valstybėse. Straipsniu siekiama apžvelgti energinio efektyvumo teisinio reguliavimo iššūkius, apibendrinti, kaip šis klausimas buvo ir yra sprendžiamas Lietuvoje, bei pateikti preliminarinius siūlymus dėl perspektyvinių ir susijusių jautrių klausimų reguliavimo galimybių. Straipsnyje neanalizuojamas klausimas dėl energinio efektyvumo procedūrų finansavimo (ar ir kokia apimtimi šias išlaidas turėtų padengti ar kompensuoti valstybė ar vartotojai), neskiriamas dėmesys energinio efektyvumo strategijos (sukūrimo) ir jos priemonių (pvz., Veiksmų plano) įgyvendinimo vertinimo problematikai – tai atskirai analizuotini klausimai, tiesiogiai susiję su energinio efektyvumo europinių nuostatų šaliai suteikiamomis teisėmis ir jų įgyvendinimo privalomumu, bet ne su teisiniu reguliavimu.

Straipsnį sudaro penkios dalys. Pirmosios dvi skirtos bendro teisinio reguliavimo padėčiai ir apimčiai aptarti bei teisės aktų projektų ir galiojančių teisės aktų normų įgyvendinimo problematikai pristatyti Europoje. Trečioji–penktoji dalys skirtos energinio efektyvumo nacionalinio teisinio reguliavimo priemonėms ir iš to išplaukiančio reguliavimo praktinio pritaikymo Lietuvoje ypatumams. Trečiojoje apžvelgiamas bendrų EVE direktyvos teisės normų nuostatų perkėlimas į šalies teisinę bazę. Ketvirtoji dalis analizuoja centralizuotai valstybės valdomo turto (toliau vadinama – CVVT) įtaką energinio efektyvumo teisiniui reguliavimui (išsamiau aptariami klausimai dėl esamos efektyvumo metodikos ir kiti teisiniai klausimai, susiję su CVVT valdymu ir atlygio skaičiavimu) ir skirta kitų detalesnei su energinio efektyvumo teisiniu reguliavimu susijusių nuostatų analizei. Penktoji dalis analizuoja naujai priimto EVE didinimo įstatymo galimus praktinio taikymo elementus. Straipsnyje taikomas aprašomasis, dokumentų analizės, turinio analizės metodai.

I. ENERGINIO EFEKTYVUMO TEISINIO REGULIAVIMO POREIKIS IR APIMTIS

Pagal EVE direktyvos nuostatas valstybės narės privalėjo patvirtinti orientacinius energijos vartojimo efektyvumo tikslus 2020 metams, paremtus pirminiu ar galutiniu energijos suvartojimu, bei nustatyti teisiškai privalomas taisykles galutiniams vartotojams ir energijos tiekėjams. Valstybės narės galėjo savo nuožiūra šiuos minimalius reikalavimus sugriežtinti siekdamos taupyti energiją. Taip pat EVE direktyva numatė šiuos reikalavimus:

- nuo 2014 metų iki 2020 metų 20 proc. sumažinti energijos suvartojimą ir pasiekti minimalius pastatų energinio naudingumo reikalavimus, kasmet atnaujinant bent 3 proc. bendro centrinės valdžios subjektams priklausančių ir jų naudojamų šildomų ir (arba) vėsinamų pastatų patalpų ploto ar/ir įsigyti aukštesnės efektyvumo energijos vartojimo standartus atitinkančius pastatus, paslaugas ir produktus, viešajam sektoriui taip rodant pavyzdį;
- priimti ilgalaikes nacionalines investicijų į gyvenamosios ir komercinės paskirties pastatų atnaujinimą strategijas bei parengti nacionalines energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimo sistemas arba atitinkamas priemones, siekiant užtikrinti, kad galutiniams vartotojams būtų užtikrintas 1,5 proc. energijos taupymas kasmet;
- iki 2015 metų pabaigos parengti galimybių visose valstybėse narėse užtikrinti didelio naudingumo kogeneraciją ir efektyvų centralizuotų sistemų šildymą ir vėsinimą vertinimą;
- didelėse bendrovėse vykdyti privalomus energijos auditus mažiausiai kas ketverius metus, išskyrus bendroves, turinčias sertifikuotas energijos ir aplinkos apsaugos sistemas;
- diegti pažangų elektros energijos tinklą ir pažangiuosius elektros skaitiklius, teikti tikslią informaciją apie išlaidas energijai, taip didinant vartotojų galimybes ir skatinant efektyvesnę energijos vartojimą.

Kaip nauja redakcija išdėstytos EVE direktyvos tęsinį 2013 metais Komisija išleido komunikatą⁵ Europos Parlamentui ir Tarybai išskirdama septynias gaires dėl įvairių Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos aspektų įgyvendinimo.

Europos Komisija, įvertinusi pažangą, padarytą iki 2014 metų vidurio, ir ES šalių narių galimybes iki 2020 metų pasiekti savo pradinį 20 proc. energijos taupymo tikslą, atitinkamai pasiūlė „ambicingesnę“ tikslą – iki 2030 metų pasiekti bent 27 proc. energijos sutaupymo. Šis siekis užfiksuotas Europos Komisijos ataskaitose⁶.

---

⁵ EUROPOS KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI „Dėl valstybės narių pažangos, padarytos siekiant 2020 metų nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir įgyvendinant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą 2012/27/ES, įvertinimas pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 2012/27/ES 24 straipsnio 3 dalies reikalavimus“ (COM (2015) 574 final) bei EUROPOS KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI Europos parlamentui ir Tarybai „Dėl Valstybių narių pažangos, padarytos siekiant 2020 m. nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir įgyvendinant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą 2012/27/ES, įvertinimas pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 2012/27/ES 24 straipsnio 3 dalies reikalavimus“ (COM(2013) 0225).

⁶ KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI Energijos vartojimo efektyvumas ir jo vaidmuo siekiant užtikrinti energetinį saugumą ir įgyvendinti 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją (COM/2014/0520 final).

Ataskaitose įvertintas dabartinės finansinės paramos energijos vartojimo pastatuose efektyvumui gerinti veiksmingumas ir nauji tikslai pasiūlyti atsižvelgiant į išskeltus privalomus nacionalinius efektyvaus energijos vartojimo tikslus, energijos suvartojimo tendencijas ir nacionalinių priemonių įvertinimą pagal sektorius (pramonės, gyvenamųjų namų, paslaugų, viešąjį, transporto, elektros energijos gamybos, EVE direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę padėties, finansavimo ir galutinio energijos suvartojimo mažinimo). Iki 2020 metų, manoma, bus siekiama rodiklį persvarstyti numatant 30 proc. energijos sutaupymą.

Su Europos Sąjungos energijos vartojimo efektyvumo deklaruojamais siekiais glaudžiai susiję ir kitose direktyvose numatyti teisiniai reikalavimai. Pavyzdžiui, nustatyti reikalavimai pasiekti aukščiausias energinio naudingumo klases naujuose pastatuose; ar gaminiam reikalavimai, nustatantys būtiniausias energijos vartojimo efektyvumo standartus, ir reikalavimai etiketėse pateikti informaciją apie energijos vartojimo efektyvumą; ar naujai sureguliuotos automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ kiekio normos. Siekiuose nurodomos padidinto finansavimo priemonės, teikiamos iš ES struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų, taip pat pagal programą „Horizontas 2020“ ir specialias priemones, tokias kaip ELENA (Europos investicijų banko administruojama Europos pagalbos vietinei energetikai programa) ir Europos efektyvaus energijos vartojimo fondas. Numatomos kitos priemonės kaip pažangiųjų skaitiklių diegimas pagal Elektros energijos vidaus rinkos direktyvą (Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB⁷) ar atskirai sureguliuota ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS).

II. ENERGIJOS VARTOJIMO EFEKTYVUMO TEISĖS AKTŲ ĮGYVENDINIMAS

EVE direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminai suėjo 2014 m. birželio 5 d. Paminėtina, jog 2016 m. gruodžio 31 d. numatyta pirmojo trejų metų ataskaitinio laikotarpio pabaiga, kai valstybės narės turi deklaruoti 2014 metais parengtų ir patvirtintų energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planų įgyvendinimo rezultatus. Tai rodo, kad valstybės narės siekia stiprinti (kai kuriais atvejais kuria naujai) savo energijos vartojimo efektyvumo politiką. Šia direktyva skatinami energetinių paslaugų verslo ir viešojo veikimo modelio pokyčiai valstybėms narėms keliant reikalavimus skatinti energijos vartojimo efektyvumą. Siekdama vieningesnės Europos lygmeniu priimtinos praktikos, Europos Komisija dalijasi gerosios praktikos pavyzdžiais.

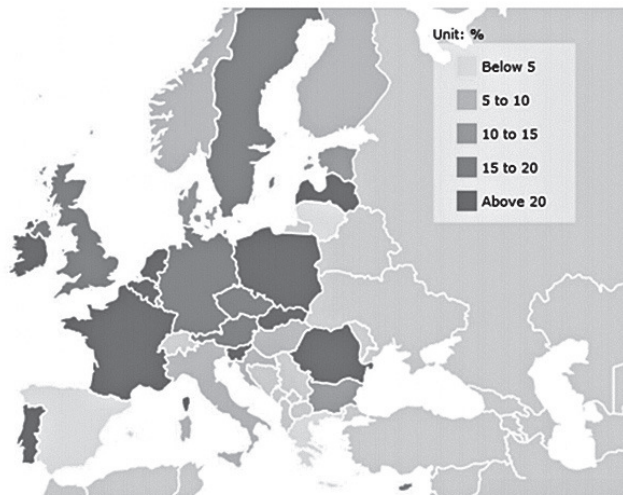
---

⁷ 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB .

Gerieji sėkmingai įgyvendinamų teisės aktų reikalavimų praktiniai pavyzdžiai. Vokietijos valstybinis bankas KfW, kuris teikia lengvatines paskolas pastatų renovacijai, siekiant padidinti energinį naudingumą ir skatinant naujų pastatų statybas, 2006–2013 metais renovavo 2,8 mln. namų ir pastatė 540 tūkst. aukšto energinio naudingumo naujų namų. Gerąją praktiką įvardijama ir Prancūzijoje numatyta nuo 2014 m. rugsėjo mėnesio taikoma mokesčių lengvata, sudaranti iki 30 proc. renovacijos, kuria siekiama padidinti energinį naudingumą, išlaidų sumos. Lenkijos modelis taikant energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų sistemas komunalinėms įmonėms, padidinus atitinkamai jų skaičių nuo penkių iki šešiolikos. Jungtinėje Karalystėje energinio efektyvumo politikai formuoti sukurtas specialus departamentas, kuris atsižvelgia į mokslinių tyrimų, kuriais siekiama nustatyti, kaip galima paskatinti vartotojus priimti sprendimus dėl energijos vartojimo efektyvumo, rezultatus (elgsenos ekonomikai tirti energinio efektyvumo srityje)⁸.

Šios srities šalių pažangą atspindi ir paveikslėlyje pateikiamas energinio efektyvumo priemonių įgyvendinimas Europos Sąjungoje nuo 2000 metų. Iš Baltijos valstybių Lietuva pažymima kaip šalis, mažiausiu intensyvumu taikanti energinio efektyvumo priemones, tuo tarpu Latvija ir Estija atspindi šių šalių progresą.

1 pav. Energinio efektyvumo priemonių įgyvendinimas Europoje nuo 2000 m.

Šaltinis – studija „Energinio efektyvumo direktyvos įgyvendinimas“, autorė Anna Zygiereicz, 2016 m. balandis.

⁸ Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Energinio vartojimo efektyvumas ir jo vaidmuo siekiant užtikrinti energetinį saugumą ir įgyvendinti 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją“, COM(2014) 520 final.

Pastebima tendencija, jog, nepaisant šių gerų pavyzdžių ir deklaruojamos pažangos, apie EVE direktyvos visišką perkėlimą į nacionalinę teisę iki 2016 m. pabaigos Europos Komisijai (toliau vadinama ir – EK) pranešusios tik penkios valstybės narės⁹. Kitoms valstybėms narėms Komisija yra išsiuntusi 20 pagrįstų nuomonių¹⁰, Lietuvai taip pat. Tuo tarpu Lietuva, įgyvendindama EVE direktyvą ir numachiusi taikyti pagrindinėms energijos skirstymo bendrovėms *energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų sistemą*, tikisi ateityje paskatinti investicijas į galutinio energijos vartojimo efektyvumą. Alternatyviomis priemonėmis šalyje siekiama pastatų statybos ir pramonės sektorių teisinio reguliavimo sistemą įsteigiant viešųjų pastatų energiniam naudingumui didinti Energetinio efektyvumo fondą. Tačiau, atsižvelgiant į paskutinio Europos Komisijos 2015 metų vertinimo rezultatus, Lietuvoje 2005–2013 metais progresas įvertintas neigiamai, pažymint, jog vidutinis metinis pirminės energijos suvartojimo intensyvumo pokytis yra -6 proc., tai yra prasčiausias rodiklis iš visų valstybių narių pokyčių, o artimiausias žemiausių sąrašė -4 proc. yra tik Rumunijoje ir Slovakijoje (vertinant per bendrą visos ekonomikos intensyvumo rodiklį). Iš esmės tai reiškia, jog pagal užsibrėžtus 2020 metams galutinio energijos suvartojimo tikslus Lietuva, kaip ir Austrija, Belgija, Estija, Prancūzija, Vokietija, Malta ir Slovakija, 2014–2020 m. galutinį energijos suvartojimą turi mažinti gerokai sparčiau negu 2005–2013 metais.

Europos Komisija nurodžiusi, jog šioms šalims reikia griežtai įgyvendinti EVE direktyvos 7 str. nustatytus įpareigojimus ar alternatyvias priemones, kurios padėtų vartotojams mažinti galutinį energijos suvartojimą bei taupyti lėšas ilguoju ir trumpuoju laikotarpiais. Pabrėžtina, analizuojant energijos vartojimo efektyvumo rodiklius ir jų 2020 metams iškeltus orientacinius nacionalinius energijos vartojimo efektyvumo tikslus, Lietuva nuo 2014 metų iki 2020 metų turėtų sutaupyti 11,7 teravatvalandžių (TWh) energijos. Atlikta situacijos analizė parodė, kad šis skaičius per likusį 2017–2020 metų laikotarpį sutaupyti numatytas TWh bei darant prielaidą, kad investicijos trunka apie pusmetį iki tol, kol pradeda duoti taupymo efektą, per metus reikėtų investuoti į efektyvumą tiek, kad dėl šių investicijų metinis energijos taupymas siektų apie 1,23 TWh/metus, ir taip kiekvienais metais tiek pat. Pažymėtina, jog šios nuostatos galimai neįgyvendinamos, nes tai būtų apie 13 proc.

---

⁹ Implementation of the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU): Energy Efficiency Obligation Schemes European Implementation Assessment, Study, EPRS | European Parliamentary Research Service, Author: Anna Zygierewicz, Ex-Post Impact Assessment Unit, PE 579.327 - April 2016, p. 138.

¹⁰ 2015 m. lapkričio 18 d. paskelbta Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl valstybės narių pažangos, padarytos siekiant 2020 metų nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir įgyvendinant Energijos vartojimo direktyvą 2012/27/ES, įvertinimas pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 2012/27/ES 24 straipsnio 3 dalies reikalavimus“ (COM (2015) 574 final).

visos Lietuvoje suvartojamos šilumos arba analogiška dalis nuo visos per metus suvartojamos šalies elektros. Lietuvai EVE direktyvos nuostatas įgyvendinus laiku ir pradėjus ne tik deklaruojamus, bet ir aktyvius veiksmus 2014 metais, reikalavimai būtų maždaug perpus mažesni.

Šio straipsnio tyrimo kontekste anksčiau minėta analizė patvirtina, kad šios EVE direktyvos nuostatos (reikalavimai) buvo perkeltos į mūsų šalies Nacionalinę energetikos strategiją (toliau vadinama – NES) parengiant Energijos efektyvumo veiksmų planą¹¹ (toliau vadinama – Veiksmų planas). Veiksmų plane pateiktais skaičiavimais, 2014 metais energijos efektyvumas sudarė 4,7 TWh sutaupytos galutinės energijos per metus. Šiam galutinės energijos taupymo rodikliui pasiekti Veiksmų plane buvo numatytos priemonės, leidžiančios per metus sutaupyti vidutiniškai 1,5 proc. energijos. Tai leido suponuoti išvadas, jog Lietuva galėtų įgyvendinti ir EK komunikate patvirtintą tikslą – iki 2020 m. pirminės energijos vartojimą sumažinti 20 proc., taip pat įgyvendinti ir vieną NES nurodytų tikslų – 2020 metais sutaupyti 8,5 TWh galutinės energijos. Nesiimant per pastaruosius trejus metus jokių efektyvių priemonių ir priimant tik deklaratyvius teisės aktus, šie tikslai Lietuvai išaugo nuo 8,5 iki 11,7 TWh galutinės energijos. EVE direktyvos 4 str. 1 d. nurodyta, kad per devynerius jos taikymo metus (2008–2016 m.) kiekviena ES narė turi pasiekti bendrą orientacinį 9 proc. energijos taupymo lygį. Priešingu atveju Lietuvos energijos suvartojimas taptų 1,88 karto didesnis negu ES vidurkis, o energijos suvartojimui Lietuvoje toliau augant jis padidėtų 13 proc., nuo 54,9 TWh 2012 metais iki 60–62 TWh 2020 metais¹². Įvertinus tai, kas išdėstyta, manytina, jog šis „pesimistinis“ EVE direktyvos teisės aktų nuostatų neįgyvendinimo scenarijus Lietuvos atveju ir vyksta. Vertinant šią praktiką, Lietuvai nesiimant intensyvių teisės aktų nuostatų priėmimo ir jų praktinio taikymo, energinio efektyvumo siekiai gali likti ir už teorinės siekių ribos.

Darytina išvada, kad, siekiant užtikrinti Lietuvos energetinę nepriklausomybę ir šalies ūkio konkurencingumą tam tikruose jo sektoriuose, visos šalies mastu turi būti pradėtos įgyvendinti EVE direktyvos energinio efektyvumo nuostatos siekiant gerokai aukštesnių energijos vartojimo efektyvumo rodiklių, negu įpareigoja ES, bei imtis kur kas griežtesnių priemonių, nei numatyta Europos Sąjungos direktyvose.

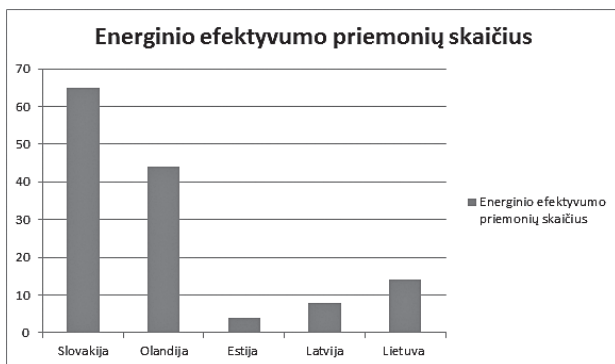
---

¹¹ Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. 1-149 patvirtintas Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_neeap_lt_lithuania.pdf>.

¹² 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinančios Tarybos direktyvą 93/76/EEB (EVE direktyva), 4 str. 1 d.

EVE direktyvos reikalavimų įgyvendinimo pavyzdžiai. Lietuvoje vienam bendrojo vidaus produkto vienetui sukurti suvartojama 2,5 karto daugiau energijos nei vidutiniškai ES. Kita vertus, tai rodo, kad šalyje yra daug neišnaudoto potencialo energijos vartojimui mažinti. Lietuvoje vidutiniškai 50 m² ploto būstui apšildyti tenka 13,3 proc. namų ūkio išlaikymo išlaidų, o, pavyzdžiui, Skandinavijos šalyse – 1,5 proc. Pagal Jungtinės Karalystės standartus, jei tokios išlaidos sudaro 10 proc., jau yra pagrindas skelbti nepaprastą padėtį šalies energetikoje.

Lietuvai ir dar dešimčiai Europos valstybių, „pamiršusioms“ rūpintis energijos vartojimo efektyvumu, gresia bylinėjimasis Europos Teisingumo Teisme. Tokią sankciją Europos Komisija žada taikyti šalims, į savo teisės aktus laiku neperkėlusiams energijos taupymą reglamentuojančios direktyvos. Lietuva tai padaryti turėjo 2016 metų birželį, 2015 m. liepos 22 d. EK pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą. Pagal šią direktyvą bendrijos narės iki 2020-ųjų pabaigos turi pasiekti nustatytą energijos taupymo lygį namų ūkiuose, transporte, pramonėje. Lietuva iki to laiko turi sutaupyti beveik 12 milijardų kilovatvalandžių elektros energijos (per metus suvartojame beveik 10 milijardų). Šalių narių įgyvendinamų energijos efektyvumo priemonių skaičiai gali varijuoti nuo 1 iki 65 (žr. 2 pav.), tačiau tai visiškai neatskleidžia tų priemonių taikymo efektyvumo.

2 pav. Energinio efektyvumo priemonių skaičius Europos šalyse narėse

Šaltinis – studija „Energinio efektyvumo direktyvos įgyvendinimas“, autorė Anna Zygierevicz, 2016 m. balandis.

Atliktas tyrimas parodė, jog Energetikos ministerijos deklaravimas, jog dalis EVE direktyvos reikalavimų Lietuvoje jau įgyvendinta, neatitinka realios šios direktyvos praktinio taikymo situacijos, nes ši direktyva į Lietuvos teisę turėjo būti perkelta iki 2014 m. birželio 5 d. ir teisės nuostatų efektas turėtų būti jau jaučiamas šalies įsipareigojimuose Europos Sąjungai energinio efektyvumo srityje. Esminė buvusi energinio efektyvumo rodikliams pasiekti kliūtis – EVE didinimo įstatymas Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas 2016 m. gegužės 5 d., pakeičiant prieš tai 2014 m. balandžio 3 d. pateiktą Lietuvos Respublikos energijos efektyvumo įstatymą priimtas 2016 m. lapkričio 3 d., ir tik Europos Komisijai priekaištauojant Lietuvai, kad ši neįgyvendina energijos efektyvumo reikalavimų.

Esamos situacijos analizė ir įvertinimas rodo, jog su šiuo įstatymu priimti įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai, kuriuose įtvirtinami energijos vartojimo efektyvumo didinimo principai ir priemonės, siekiama užtikrinti, kad iki 2020 metų įdiegtų ir pritaikytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių sutaupytos galutinės energijos kiekis būtų lygus 11,674 TWh (skirtingai nuo NES deklaruotos 8,5 TWh). Nuo šio įstatymo įsigaliojimo kiekvienais metais turės būti atnaujinama ne mažiau kaip 3 proc. valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų naudojamų pastatų, esančių energetikos ministro patvirtintuose sąrašuose, ploto, siekiant įgyvendinti minimalius pastatų energinio naudingumo reikalavimus, nustatytus Statybos įstatyme.

Kita svarbi nuostata, kuri sunkiai gali būti įgyvendinama, kad elektros ir dujų perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatoriai per šešis mėnesius turės sudaryti su Energetikos ministerija viešai skelbiamus susitarimus dėl energijos sutaupymo. Priimtas teisinis reguliavimo poveikis (teigiamas ar neigiamas) būtų jaučiamas svarbiausiuose Lietuvos ūkio sektoriuose, t. y. apimtų pramonę, energetiką, transportą, prekybą ir paslaugas. Nors juo siekiama skatinti efektyviau naudoti energiją, didinti įmonių konkurencingumą ir mažinti vartotojų išlaidas už energijos išteklius ir tai turėtų skatinti spartesnę galutinių energijos vartotojų energetinių sistemų atnaujinimą, suintensyvinti statybų, paslaugų ir mokslo sektorius, taip būtų sukuriama papildoma finansinė našta vartotojams – galutinei šios kuriamos sistemos grandžiai. Šiuo įstatymu taip pat sudarytos galimybės Valstybinei energetikos inspekcijai skirti iki 5 proc. metinių pajamų siekiančias baudas toms įmonėms, kurios nevykdys įstatymo.

III. EVE DIREKTYVOS ENERGIJOS EFEKTYVUMO PRIEMONIŲ PERKĖLIMAS Į LIETUVOS TEISĖS SISTEMĄ

Atsižvelgiant į 2014 m. gegužės 30 d. Energetikos ministro įsakymu Nr. 1-149 patvirtintą Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planą¹³, EVE didinimo įstatymą bei išnagrinėjus šių teisės aktų nuostatų taikymo praktiką išskirtinos kelios pagrindinės energijos efektyvumo priemonės, numatytos namų ūkių, paslaugų, pramonės, energetikos, transporto sektoriuose, ir kitos paraleliai veikiančios horizontalios priemonės. Šios priemonės turi būti perkeltamos į Lietuvos teisės sistemą atsižvelgiant į EVE ir kitų susijusių direktyvų norminius reikalavimus. Ir nors įvairiose studijose (pvz., studija „Energinio efektyvumo direktyvos įgyvendinimas“, autorė Anna Zygierevicz, 2016 m.

---

¹³ Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. 1-149 patvirtintas Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_neeap_lt_lithuania.pdf> .

balandis¹⁴) išskiriamos įvairios EVE direktyvos priemonių klasifikavimų variacijos, autorės nuomone, pagrindinės energetikos sritį reglamentuojančios teisės normos, perkeltinos į nacionalinę teisę, Lietuvoje būtų: energinių paslaugų, industrinė energijos gamyba, pastatų energinis efektyvumas ir gaminių energinis efektyvumas.

III.1. Energetinės paslaugos

Energetinių paslaugų direktyva¹⁵ valstybės narės buvo skatintos didinti energijos galutinio vartojimo efektyvumą ir veiksmingai ekonominiu požiūriu panaudoti galimybes efektyviai sutaupyti energiją. Ši direktyva buvo panaikinta įsigaliojus naujai direktyvai dėl energijos vartojimo efektyvumo. Kaip minėta, galiojančios nuostatos yra susijusios su kiekvienoje valstybėje narėje sunaudojamos galutinės energijos orientaciniais energijos taupymo tikslais (9 proc.), ir papildomai Energetinių paslaugų direktyvoje¹⁶ nustatant energijos taupymo matavimo reikalavimus, taip prisidedama prie galiojančios teisinės sistemos nuostatų supaprastinimo. Kaip parodė atliktas tyrimas, dėl neįgyvendinto nacionalinio teisinio reguliavimo Lietuvoje taupymo tikslai per atskaitinius trejus metus (2014–2016 metais) buvo padidinti 25 proc., nuo 2014 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje deklaruotų 8,5 iki 2016 m. lapkričio 3 d. 11,674 TWh. Šis energijos taupymo tikslų augimas buvo nulemtas praėjusių metų Lietuvos neveiksmo įgyvendinant Energetinių paslaugų ir EVE direktyvų nuostatas, tai yra nepriimant ir nepatvirtinant pagrindinių teisės aktų šiam sektoriui sureguliuoti (pavyzdžiui, EVE didinimo įstatymo). Tokiu būdu energinių paslaugų teikimas Lietuvoje pagal EVE direktyvą iš viso buvo nereguliuojamas.

III.2. Bendra šilumos ir elektros energijos gamyba

Direktyva 2004/8/EB dėl bendros šilumos ir elektros energijos gamybos skatinimo (iš dalies keičianti Direktyvą 92/42/EEB) buvo priimta 2004 metais, siekiant remti bendros šilumos ir energijos gamybos plėtrą ir vartojimą Europoje. Ja buvo patvirtintas bendras bendros šilumos ir elektros energijos gamybos jėgainėse pagamintos elektros energijos apibrėžimas. Europos Komisija nustatė atskirosios elektros energijos ir šilumos gamybos suderintąsias naudingumo atskaitines vertes, kurios buvo persvarstytos 2011 m. gruodžio 19 d. Europos Komisijos įgyvendinimo sprendime, siekiant atsižvelgti į technologijos naujoves bei energijos šaltinių pasiskirstymo pokyčius. Bendra šilumos

---

¹⁴ Implementation of the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU): Energy Efficiency Obligation Schemes European Implementation Assessment, Study, EPRS | European Parliamentary Research Service, Author: Anna Zygierewicz, Ex-Post Impact Assessment Unit, PE 579.327 - April 2016, p. 66.

¹⁵ Energetinių paslaugų direktyva (2006/32/EB) (kuria panaikinama Tarybos direktyva 93/76/EEB).

¹⁶ Energetinių paslaugų direktyva (2006/32/EB) (kuria panaikinama Tarybos direktyva 93/76/EEB).

ir elektros energijos gamybos direktyva buvo panaikinta 2012 m. gruodžio mėn. įsigaliojus EVE direktyvai. Remiantis EVE direktyva, visos valstybės narės privalėjo pradėti vertinti ir informuoti Europos Komisiją apie didelio naudingumo bendros šilumos ir elektros energijos gamybos ir efektyvaus centralizuoto šildymo ir vėdinimo galimybes jų teritorijose, ir atlikti ekonominės naudos analizę, remdamosi klimato sąlygomis, ekonominiu pagrįstumu ir techniniu tinkamumu. Šių teisės nuostatų įgyvendinimas Lietuvoje inicijuotas 2014 metais siūlant pirminį ir priimant galutinį EVE didinimo įstatymą, kuris Lietuvoje buvo priimtas tik 2016 m. pabaigoje.

III.3. Pastatų energinis naudingumas

Kaip rodo tyrimai, daugiausia pastatų sektoriuje galima sutaupyti apie 40 proc. energijos (tiek procentų ES suvartojamos energijos sudaro pastatuose suvartojama energija). Dėl šios priežasties buvo aktualizuota Direktyva dėl energinio pastatų naudingumo¹⁷, kuri nuo 2012 m. vasario 1 d. buvo panaikinta išdėstant nauja redakcija (toliau vadinama – Energinio pastatų naudingumo direktyva). Joje, ypač izoliacijos, oro kondicionavimo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių panaudojimo skirsniuose, numatomas metodas, skirtas energiniam pastatų naudingumui apskaičiuoti, minimalūs naujų ir esamų didelių pastatų reikalavimai ir pastatų energinis sertifikavimas. Naujoje direktyvos redakcijoje nustatyti minimalūs reikalavimai, tačiau bet kuri valstybė narė gali taikyti ar nustatyti naujas priemones. Šis teisės aktų taikymo aspektas pažymėtinas kaip ypač svarbus. Kaip minėta, Lietuvos atveju energinio efektyvumo siekiai progresyviai auga neįgyvendinant bendrų Europos reikalavimų. Palyginus rezultatus, pabrėžtina, jog Lietuva, norėdama pasiekti šiuos rezultatus, ne tik turėtų gerokai sugriežtinti Europos mastu taikomą praktiką, bet ir papildomai inicijuoti teisinį reglamentavimą, numatantį realiai įgyvendinamas priemones.

Pagrindinis nauja redakcija išdėstytos Energinio pastatų naudingumo direktyvos siekis buvo supaprastinti keletą ankstesnės direktyvos nuostatų ir sugriežtinti energinio naudingumo reikalavimus atsižvelgiant į:

- bendros pastatų ir pastato vienetų integruoto energinio naudingumo apskaičiavimo metodikos principus;
- minimalių reikalavimų naujų pastatų ir naujų pastatų vienetų energiniam naudingumui taikymą, pvz., nustatoma, kad iki 2020 m. gruodžio 31 d. visi nauji pastatai privalo būti beveik nulinės energijos pastatai;
- minimalių reikalavimų energiniam naudingumui taikymą, ypač esamiems pastatams, pastatų dalims, kuriems reikia kapitalinės renovacijos, ir techninėms pastatų sistemoms, jas įrengiant, keičiant arba atnaujinant;

---

¹⁷ Direktyva 2002/91/EB dėl energinio pastatų naudingumo, nuo 2012 m. vasario 1 d. panaikinta ir išdėstyta nauja redakcija Direktyva 2010/31/ES, kuri įsigaliojo 2010 m. liepos mėn.

- pastatų ir pastatų dalių energinį sertifikavimą, nuolatinis šildymo ir oro kondicionavimo sistemų pastatuose patikrinimus ir nepriklausomas energijos sertifikatų kontrolės sistemas bei patikrinimų ataskaitas.

Tiesiogiai turinti įtakos energijos vartojimo efektyvumo rodikliams Pastatų energinio naudingumo direktyva į valstybių narių nacionalinę teisę turėjo būti perkelta iki 2012 m. liepos mėn. Pabrėžtina, kad ir šių teisės nuostatų įgyvendinimas gerokai vėluojantis, nes šios direktyvos į nacionalinę teisę nėra galutinai perkeltos keliose valstybėse narėse, tarp jų ir Lietuvoje – čia nebuvo net iki 2016 m. lapkričio 1 d. Šiuo metu numatyta, jog Lietuvoje naujai statomų pastatų nuo 2016 m. lapkričio 1 d. energinio naudingumo klasė turi būti ne žemesnė kaip A; nuo 2018 m. sausio 1 d. energinio naudingumo klasė turi būti ne žemesnė kaip A+; nuo 2021 m. sausio 1 d. energinio naudingumo klasė turi būti ne žemesnė kaip A++.

Esamos situacijos analizė ir vertinimas parodo, kad nuo 2016 m. lapkričio 1 d. pradėti taikyti A klasės energinio naudingumo reikalavimai naujai statomiems pastatams, tačiau rekonstruojamų, atnaujinamų (modernizuojamų) ar remontuojamų pastatų (jų dalių) atveju energinio naudingumo reikalavimai nesikeičia. Išskiriama tik kai rekonstravimo, atnaujinimo (modernizavimo) ar remonto darbų, kuriais atkuriamos ar pagerinamos pastato atitvarų ir (ar) jo inžinerinių sistemų fizinės ir energinės savybės, kaina sudaro daugiau kaip 25 proc. pastato vertės, neįskaitant žemės sklypo, ant kurio stovi pastatas, vertės, pastato (jo dalies) energinio naudingumo klasei nustatoma ne žemesnė kaip C energinio naudingumo klasė. Pabrėžtina, jog tokiu būdu visiems viešiesiems pastatams, kuriems bus atliekamas atnaujinimas (modernizavimas), remiantis EVE direktyva, neįpareigojama siekti kuo aukštesnės klasės, paliekant minimalius energinius C klasės reikalavimus, taip šiuos viešuosius pastatus perspektyvoje išstumiant iš nekilnojamojo turto rinkos ir eliminuojant iš teisinio reguliavimo aplinkos. Taigi, Lietuvos atveju buvo palikta galimybė nesiekti maksimalių energinio efektyvumo reikalavimų užtikrinimo ir per Energinio pastatų naudingumo direktyvos teisės nuostatas. Tokiu būdu, Lietuvos viešųjų vien tik administracinės paskirties pastatų (valdomų ministerijų ir joms pavaldžių įstaigų) plotas, visoje Lietuvoje sudarantis apie 1,2 mln. kv. m¹⁸, nebus atnaujintas pagal Energinio pastatų naudingumo direktyvos nuostatas ir „geruoju atveju“ tik nedidelė dalis turės C energinio naudingumo klasę. Taip esamas reguliavimas, pradėjęs veikti nuo 2016 m. pabaigos, apims EVE direktyvos nuostatų perkėlimą tik daliai viešųjų pastatų ir tik minimalia (C klasės) apimtimi, kai atliktos ankstesnės analizės atskleidė būtinumą Lietuvai taikyti maksimalius tikslus, kad būtų pasiektas bent Europos Sąjungos vidurkis.

---

¹⁸ Skaitykite daugiau: <<http://www.delfi.lt/verslas/nekilnojamas-turtas/ministeriju-uzimamas-plotas-vilniuje-beveik-95-tukst-kvadratinu-metru.d?id=72945544>>.

III.4. Gaminių energijos vartojimo efektyvumas

Tyrimas atskleidė, kad, atsižvelgiant į gaminių energijos vartojimo efektyvumą, Europos Sąjungos lygmeniu buvo pristatytos kelios priemonės, įskaitant priemones, skirtas:

- su energija susijusių gaminių, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių su poveikiu energijos suvartojimui, suvartojamai energijai ir kitiems ištekliams nurodyti ženklinant gaminių ir apie jį pateikiant standartinę informaciją pagal Pagrindų direktyvą¹⁹; specialiomis direktyvomis ir reglamentais nustatomi reikalavimai įvairiems buitiniams prietaisams, biuro įrangos ženklिनimui ir padangų ženklिनimui taikant atskirus reglamentus;
- ekologinio projektavimo reikalavimams energiją naudojančioms gaminiams; įgyvendinimo reglamentams apimant įvairiausių gaminius, įskaitant šildytuvus, siurblius, kompiuterius, oro kondicionierius, indaploves, apšvietimo prietaisus, šaldytuvus ir šaldiklius, televizorius, elektrinius variklius.

Išnagrinėjus naujojo EVE didinimo įstatymo teisės aktų nuostatas, išskirtini Lietuvoje statybos ar gaminių ženklिनimo techniniai reglamentai, kurie skatina diegti energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones ir kurių poveikis yra galutinio energijos suvartojimo mažinimas. Jie Įstatyme įvardijami kaip energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonė. Kita vertus, šių nuostatų taikymas ir naujų ženklिनimo techninių reglamentų nuostatos bus parengtos, įsigalios ir bus pradėtos vykdyti, tikėtina, per vienus ar net kelerius metus. Tai atskleidžia, jog ši teisinio reguliavimo priemonė realiai Lietuvoje netaikoma ir ją tik planuojama įgyvendinti. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad šios teisės normos yra deklaratyvios ir sunkiai parodančios suskaičiuojamą energijos efektyvumo sutaupymą. Vertinant EVE direktyvos reikalavimų kontekste, vėlgi ji traktuotina kaip neapibrėžta, neprivaloma ir realiai nepradėta įgyvendinti, taigi prie deklaruojamų Europos Sąjungos sutaupymo siekių neprisidedanti ir reikiamos teisinio reguliavimo aplinkos Lietuvoje nesukurianti.

IV. EVE DIREKTYVOS REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos deklaruojamus siekius, Lietuvoje sklandus EVE direktyvos įgyvendinimas suponuoja daug klausimų. Žemiau pateikiami pavyzdžiai atskleidžia, kodėl remiantis EVE direktyvos nuostatomis (dėl viešųjų pirkimų ir nesuderintų procedūrų bei taikomų ETPT modelio naujumo) nepradėtas realiai įgyvendinti ETPT modelis (nepasirašyta nė viena ETPT sutartis iki 2016 m. pabaigos). Ankstesnėje

---

¹⁹ Pagrindų direktyva 2009/125/EB, Direktyvos 2005/32/EB nauja redakcija, iš dalies keičiama Direktyva 2008/28/EB.

analizėje minėtos tokios priežastys kaip gaminiam taikomų ženklinimo reikalavimų, kuriuose turėtų būti nustatyti būtinausi energijos vartojimo efektyvumo standartai ir reikalavimai etiketėse pateikti informaciją apie energijos vartojimo efektyvumą, Lietuvoje neapibrėžtumas ir taikymo praktikos nebuvimas; automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ kiekio normos nepatvirtinamos priimant atitinkamus automobilių mokesčius; ir kitos anksčiau analizuotos priežastys nėra vienintelės EVE direktyvos įgyvendinimo kliūtys.

Atkreiptinas dėmesys į pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą skiriamų lėšų skyrimo energetiniam efektyvumui didinti netinkamo ir/ar nepakankamo sureguliuavimo priežastis. Atitinkamai gali būti keliami klausimai, ar padidintas finansavimas, teikiamas iš ES struktūrinių ir investicijų (ESI) fondų, taip pat pagal programą „Horizontas 2020“ ir specialias priemones, tokias kaip ELENA (Europos Komisijos „Pažangios energetikos Europai“ programos (CIP) ELENA priemonė) ir Europos efektyvaus energijos vartojimo fondas, Lietuvoje tinkamai ir ar iš viso panaudojamas? Atsakant į šį klausimą paminėtas ir neįgyvendinto projekto pavyzdys, kai buvo bandoma pritraukti Europos efektyvaus energijos vartojimo fondų lėšas Vilniaus savivaldybės nesėkmingai pasibaigusiam Vilniaus gatvių apšvietimo projektui 2014–2015 metais.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, ir atsižvelgiant, jog EVE didinimo įstatymas dar tik priimtas ir nėra jokios taikymo praktikos, išnagrinėjus esamą teisės aktų kūrimo ir taikymo praktiką išskirtina, kad viena iš efektyviausių energinio efektyvumo priemonių ir vienintelė, kuri pradėta taikyti pagal EVE direktyvos nuostatas šalyje – tai viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimas.

IV.1. EVE direktyvos reikalavimų įgyvendinimas per Energijos efektyvumo įstatymą

2014 m. balandžio 3 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministerija suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei pateikė derinti 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo įgyvendinančių teisės aktų projektų paketą. Šį paketą sudarė Lietuvos Respublikos energijos efektyvumo įstatymo projektas, taip pat galiojančių Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo, elektros energetikos įstatymo, šilumos ūkio įstatymo bei gamtinių dujų įstatymo dalinius pakeitimus įgyvendinantys įstatymų projektai²⁰. Pažymėtina, jog net ir priėmus EVE didinimo įstatymą, šio įstatymo įgyvendinimui reikia priimti mažiausiai 12 įgyvendinamųjų teisės aktų, kuriuos turės / turėjo pa-

---

²⁰ Susipažinti su parengto Lietuvos Respublikos energijos efektyvumo įstatymo projektu bei kitų susijusių įstatymų pakeitimų projektais galima Lietuvos Respublikos teisės aktų projektų duomenų bazėje, prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=231609&p_fix=n&p_gov=n>.

rengti ir priimti Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija bei Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija. Šiuo metu nėra viešai skelbiamų duomenų apie šių teisės aktų būseną bei jų teisėkūros procesą ir pažangą²¹.

IV.1.1. Įpareigojimų sistema

Pabrėžtina, jog vienas pagrindinių jau minėtų įstatymų projektų tikslų buvo į Lietuvos teisę perkelti EVE direktyvoje nustatytą energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų sistemą (toliau – Įpareigojimų sistema). Ši sistema nustato privalomus reikalavimus siekiant, kad iki 2020 m. gruodžio 31 d. būtų sutaupyta galutinės energijos kiekis, nustatytas šaliai vadovaujantis EVE direktyvos reikalavimais. Tuo tarpu Įpareigojimų sistema bus taikoma energijos skirstytojams ir (ar) tiekėjams (konkretūs subjektai turėtų būti skiriami Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka), nustatant privalomus įpareigojimus iki 2020 metų sutaupyti konkretų individualiai priskirtą energijos kiekį diegiant energijos vartojimo efektyvumą didinančias priemones. Ši sistema priėmus EVE didinimo įstatymo projektą formaliai patvirtinta tik 2016 m. lapkričio 10 d., todėl jos taikymo ir veikimo problematika tik nuspėtina.

Nustatytoje Įpareigojimų sistemoje ir taikant alternatyvias priemones išskirtini kiekvienai priemonei (Įpareigojimų sistemai ar alternatyvioms priemonėms) du tarpiniai laikotarpiai su nustatytais tikslais.

1 lentelė. Taikomų Lietuvoje energinių efektyvumo priemonių tikslai

Laikotarpis	Įpareigojimų sistemai nustatyti tarpiniai laikotarpiai ir sutaupymo tikslai	Alternatyvioms priemonėms nustatyti tarpiniai laikotarpiai ir sutaupymo tikslai
2014 m. sausio 1 d. – 2016 m. gruodžio 31 d.	45,92 ktne*	22,96 ktne*
2017 m. sausio 1 d. – 2020 m. gruodžio 31 d.	183,68 ktne	34,44 ktne

*Nesant tinkamo teisės reguliavimo ir EVE direktyvos nuostatų perkėlimo, numatyti tikslai nepasiekti.

Atlikta analizė parodė, jog pagal kuriamą Įpareigojimų sistemos modelį pagrindiniai dalyviai ir jų atsakomybė būtų paskirstyta taip:

a) **Lietuvos Respublikos energetikos ministerija** – Įpareigojimų sistemos *koordiniatorius*, kuris:

- i. nustato bendrą galutinio energijos suvartojimo taupymo tikslą;
- ii. nustato Įpareigojimų sistemos veikimo laikotarpius;

²¹ Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas, 2016 m. lapkričio 3 d. Nr. XII-2702. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portall/lt/legalAct/946da260a67b11e69ad4c8713b612d0f>>.

iii. nustato konkrečias įpareigojamas šalis ir įpareigojimus joms atskirais laikotarpiais;

iv. nustato sankcijų įpareigotosioms šalims principus;

v. nustato energijos sutaupymų vertinimo principus;

vi. nustato įpareigotųjų šalių, įgyvendinant joms skirtus įpareigojimus, patirtų išlaidų kompensavimo tvarką;

vii. nustato Įpareigojimų sistemos administratoriaus funkcijas;

viii. skiria sankcijas įpareigojimų nevykdančioms įpareigotosioms šalims.

b) **valstybės įmonė Energetikos agentūra** – Įpareigojimų sistemos *administratorius*, kuris:

i. sudaro standartinių energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių ir jomis pasiekiamų sutaupymų katalogą;

ii. tvirtina metodikas, pagal kurias įpareigotosios šalys turi skaičiuoti sutaupymą;

iii. atlieka kokybės kontrolės, sutaupymo skaičiavimo, stebėsenos ir vertinimo funkcijas;

iv. tikrina įpareigotųjų šalių atliktų priemonių įgyvendinimo faktą ir kokybę;

v. kaupia informaciją apie įgyvendintas efektyvumo priemones;

vi. rengia ataskaitas apie pasiektus rezultatus.

c) įpareigotosios šalys (pirmajame Įpareigojimų sistemos etape įpareigotosiomis šalimis būtų skiriamos: elektros skirstomųjų tinklų operatorius AB LESTO, gamtinių dujų skirstymo tinklų operatorius AB Lietuvos dujos ir šilumos tiekimo įmonės, kurių parduodamos šilumos kiekis viršija 90 GWh), kurios:

i. užtikrintų energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių įgyvendinimą pas galutinius vartotojus;

ii. teiktų Įpareigojimų sistemos administratoriui informaciją apie įgyvendintų energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių apimtį, sąnaudas ir energijos sutaupymą;

iii. teiktų pasiūlymus dėl energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių įtraukimo į standartinių energijos vartojimo efektyvumą didinančių priemonių ir jomis pasiekiamo sutaupymo katalogą.

Pastebima tendencija, jog įpareigotųjų šalių išlaidos, patirtos diegiant šias priemones ir siekiant nustatyti tikslų, bus įtraukiamos į energijos tarifą, surenkamą iš visų galutinių vartotojų. Teisės aktų EVE didinimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte nurodoma²², kad energijos tarifo didėjimas sudarys apie 0,72 ct už kWh. Pa-

---

²² Prieiga per internetą: <[---

22](http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.rezult_l?p_nr=XIIP-4697*šp_nuo=šp_iki=šp_org=šp_drus=šp_kalb_id=1šp_title=šp_text=šp_pub=šp_met=šp_lnr=šp_denr=šp_es=0šp_tid=šp_tkid=šp_t=0šp_tr1=2šp_tr2=2šp_gal=šp_rus=1>.</p></div><div data-bbox=)

brėžtina, jog aiškinamuosiuose raštuose kalbama bendrai apie energijos tarifą (t. y. ne konkrečiai elektros, dujų ar šilumos), todėl išlieka neaišku, kokia skaitine išraiška šis bendrai pateikiamas 0,72 ct/kWh dydis persikeltų į elektros, dujų bei šilumos tarifus. Pažymėtina ir tai, kad teisės aktų projektus lydinčiuose dokumentuose nėra pateikta nurodytos sumos apskaičiavimo pagrindimo. Tačiau bet kokių atveju, suprantama, kuriama įpareigojimų sistema „nugultų“ eiliniams vartotojams mokesčių pavidalu, padengiant ne tik energijos efektyvumo priemonių pagerinimo sąnaudas, bet ir šios kuriamos administravimo sistemos išlaidas.

IV.1.2. Didelio naudingumo kogeneracijos plėtra

EVE direktyvą įgyvendinančiais teisės aktais skatinama plėtoti didelio naudingumo kogeneraciją vienu metu gaminant šilumą ir elektros energiją. Pažymėtina, kad tinklų operatoriai įpareigojami sudaryti palankias sąlygas didelio naudingumo kogeneracijos būdu pagamintos elektros energijos perdavimui, perdavimo ir skirstymo operatoriai taip pat įpareigojami suteikti prioritetinę tokios energijos priėmimą į tinklą. Šiais teisės aktais Lietuvos Respublikos Vyriausybė siekia sukurti palankias sąlygas naudotis energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonėmis ir (ar) sukurti naujas energijos vartojimo efektyvumo didinimo finansavimo priemones, skatindama investicijas į energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones. Kitaip tariant, įgyvendinant direktyvų reikalavimus siekiama sukurti palankią aplinką investicijoms į energetikos objektų, įskaitant ir kogeneracijos įrenginius, atnaujinimą ir tobulinimą. Analizuojant šiuos siekius, jų įgyvendinimą ir galimybes gauti Europos Sąjungos paramą iš struktūrinių fondų bei kitą finansinę paramą iš papildomų šaltinių, kurie dar gali būti sukurti ateityje, tačiau matant lėtą papildomų finansavimo šaltinių panaudojimo mechanizmą (pvz., Energinio efektyvumo fondo lėšų naudojimas nepradėtas – šiuo metu nepasirašyta nė viena finansavimo sutartis, juolab kad nuo finansavimo dar turi praeiti atitinkamas laiko tarpas, reikalingas atnaujinimo (modernizavimo) procesams prasidėti) šios galimybės vertintinos kaip itin ribotos.

Be didelio naudingumo kogeneracijos sistemos kūrimo finansavimo, esminių klausimų kyla dėl privalomų papildomų teisės aktų įsigaliojimo. EVE direktyva buvo numatyta įgyvendinti iki 2014 m. birželio 5 d., atitinkamai parengtuose teisės aktų projektuose buvo nustatyta būtent tokia jų įsigaliojimo data. Tačiau pažymėtina, kad EVE didinimo įstatymo įgyvendinimui reikės priimti mažiausiai 12 įgyvendinamųjų teisės aktų, kuriuos turėtų parengti ir priimti Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija bei Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, taigi šio įstatymo praktinio taikymo problematika tik nuspėjama.

IV.1.3. Viešųjų pastatų energinis efektyvumas

Šio straipsnio tyrimo kontekste išskirtina 2014 m. lapkričio 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1328 patvirtinta Viešųjų pastatų energinio efektyvumo di-

dinimo programa²³ (toliau vadinama – EE didinimo programa). Ši programa susieta su ES finansavimo šaltiniais į 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą įtraukiant reikalavimus, jog viešieji pastatai turi būti atnaujinami (modernizuojami) siekiant atitikti ne mažesnę kaip C pastato energinio naudingumo klasę. Atsižvelgiant į „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų tinkamų atnaujinimui sąrašo sudarymo metodikos“, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. 1-47 (toliau vadinama – Metodika), nuostatas paminėtina, jog įtraukiami tik valstybės nuosavybės teise priklausantys šildomi ir (ar) vėsinami pastatai, priklausantys valstybės institucijoms ir įstaigoms pagal vadinamąjį ilgąjį sąrašą. Atkreiptinas dėmesys, jog valstybės mastu šio sąrašo imtyje nėra nešildomų pastatų atnaujinimo (modernizavimo), taigi pastatų sąrašas, pagal kurį skaičiuojamas energinio efektyvumo sutaupymas, kvestionuotinas. Tai suponuoja prielaidą, jog teisės normos numato, jog tokie valstybės nekilnojamojo turto objektai kaip, pvz., apie 15 tūkst. kv. m ploto Vilniaus koncertų ir sporto rūmai, neturėtų būti modernizuojami.

Manytina, jog nepriklausomai nuo to, ar pastatas šildomas ar ne, nuo to, kad įtraukti tik didesni nei 250 kv. m šildomo ploto pastatai ir pan., Metodika turėtų būti tikslinama ir taikoma visiems viešiesiems pastatams, kurie būtų atnaujinti (modernizuoti), atsižvelgiant į jų realią būklę, taip pat ne tik valstybei, bet ir savivaldybei priklausantiems pastatams. Be to, pažymėtina, jog ilgajame sąrašė viešieji pastatai atrinkti tik pagal pateiktus (turimus), bet ne aktualius „realius“ duomenis, pvz., iš keturių galimų viešosios įstaigos paskirties pastatų įtraukiant tris (be papildomų pastatų tokių kaip garažai, sandėliai ir pan.) pastatus. Atitinkamai tam būtų reikalingas aktualus valstybės ir savivaldybių turimo nekilnojamojo turto registras, kurio apimties šiuo metu nusakyti be visuotinės inventORIZACIJOS neįmanoma.

Atkreiptinas dėmesys, jog 2014 m. ilgasis sąrašas 2015 m. Energetikos ministro įsakymu²⁴ ne aktualizuoatas, atsižvelgiant į jau minėtus ypatumus, o tik papildytas šalia 1371 pastato (objekto) vienetų papildomai 520 (unifikuotu numeriu pažymėtų) objektų, kurie naudojami tik valstybinio administravimo subjektų ir jų plotas yra nuo 250 iki 500 kv. metrų. Iš esmės tai reiškia, kad sąrašuose, pagal kuriuos skaičiuojamas energinio efektyvumo sutaupymas, neįtraukti kultūrinės, specialiosios, gydomosios

---

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“ 2014 m. lapkričio 26 d. Nr. 1328. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/151b04b0793411e49adea948c356b2ec>>.

²⁴ 2015 m. gruodžio 16 d. Nr. 1-291 Energetikos ministro įsakymas dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų nuo 250 iki 500 kv. metrų sąrašo patvirtinimo.

ir pan. paskirties objektai bei visiškai nėra savivaldybei priklausančių pastatų. Tokiu būdu viešųjų pastatų imtis (nes atitinkamai padidėtų šalies įsipareigojimai dėl 3 proc.) dėl energinio efektyvumo tikslų dirbtinai sumažinta.

Analizuojant šį sąrašą, pažymėtina, jog paliekant baigtinį 1891 objekto sąrašą ir tik iš kurio galimai gali patekti į Tinkamų atnaujinti pastatų sąrašą (trumpąjį sąrašą²⁵), kurie numatyti finansuoti iš negrąžintinos subsidijos (dotacijos – negrąžinamos paskolos) pagal Nr. 04.3.1-VIPA-V-105 „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje“. Ši sureguliuavimo imtis iškreipia realius viešųjų pastatų būtinumo atnaujinti (modernizuoti) objektų sąrašus ir reikalingus Lietuvai pasiekti energinio efektyvumo tikslus. Tokiu būdu atskaitos sistema, pagal kurią Lietuvoje skaičiuojami, sureguliuojami viešuosiuose pastatuose energinio efektyvumo siekiai, vertintina kaip iškreipta ir neatitinkanti realios valstybėje viešųjų pastatų modernizavimo ir energinio efektyvumo tikslų situacijos ir poreikių.

Kita vertus, visos pastangos efektyvinti nukreiptos į grąžintinos subsidijos priemonę Nr. 04.3.1-VIPA-V-101 „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas“, nustatant atrankos kriterijus, kuriems finansavimo galimybės baigiasi, kai netaikomas specialus režimas apsaugai ar kai ETPT negali užtikrinti paslaugų teikimo, ar dėl kurio buvo kreiptasi, bet kuriam nebuvo skirtas paskolinis finansavimas, išskyrus trumpojo sąrašo 60 pastatų objektų iš 1891 galimų. Tokiu būdu energinio efektyvumo rezultatai paliekami saviškai ir siekiami 3 proc. padengiami iš jau esamų viešųjų pastatų atnaujinimo programų, vykdomų ne už energinio efektyvumo sureguliuavimo sritį atsakančių ir atitinkamą finansavimą gaunančių valstybės institucijų.

IV.2. EVE direktyvos reikalavimų įgyvendinimas per viešųjų pastatų energijos efektyvumą

Atsižvelgiant į Lietuvos siekį 2020 m. gruodžio 31 d. sutaupyti 287 ktne galutinės energijos kiekio per Įpareigojimų sistemą ir alternatyvias priemones, tokias kaip Europos Sąjungos lėšomis finansuojamos priemonės, 2012 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1428 buvo įsteigta nauja valstybės 100 proc. valdoma uždaroji akcinė bendrovė Viešųjų investicijų plėtros agentūra (toliau vadinama – Agentūra), savo veiklą pradėjusi 2013 m. balandžio mėnesį. Ši agentūra, vykdydama EVE direktyvos nuostatas dėl alternatyvių priemonių sukūrimo ir taikymo, 2015 m. vasario 18 d. įsteigė trišalę sutartimi, sudaryta tarp Finansų, Energetikos ministerijų ir Agentūros, Energijos efektyvumo fondą.

Atkreiptinas dėmesys, jog šiam fondui skirta 69 mln. eurų pagal minėtą grąžintinos subsidijos priemonę Nr. 04.3.1-VIPA-V-101 „Valstybei nuosavybės teise

---

²⁵ 2015 m. gruodžio 17 d. Nr. 1-295 Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas „Dėl tinkamų atnaujinti pastatų sąrašo 2016 metams patvirtinimo“.

priklausančių pastatų atnaujinimas“ įgyvendinant 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos (toliau vadinama – Veiksmų programa) 4 prioriteto „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ 4.3.1 uždavinį „Sumažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose“. Pažymėtina, jog pagal šią priemonę galimi pareiškėjai yra valstybei nuosavybės teise priklausančius viešuosius pastatus patikėjimo ar panaudos teise valdantys subjektai (išskyrus valstybės įmones) ir (arba) centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas. Tokiu būdu Energijos efektyvumo fondas (toliau vadinama – ENEF), kaip alternatyvi įpareigojimų sistemai priemonė, numatyta įgyvendinti dviem būdais:

1. centrinės valdžios viešojo pastato valdytojas yra viešoji įstaiga ar centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas, ketinantis skolintis tiesiogiai iš ENEF;
2. centrinės valdžios viešojo pastato valdytojas yra biudžetinė įstaiga.

Pabrėžtina, jog antruoju atveju, kai pastato valdytojas yra biudžetinė įstaiga, EVE direktyvos priemonei įgyvendinti numatytas sukurti naujas Lietuvai privačios partnerystės principais paremtas energijos taupymo paslaugų teikėjo modelis (ETPT), geriau žinomas kaip ESCO modelis, taikomas renovuojant centrinės valdžios pastatus. ESCO – tai energetinių paslaugų bendrovė (angl. *Energy Service Company*), kuri, sudarydama energetinių paslaugų sutartį (angl. *Energy Performance Contract*) su pastato valdytoju, investuoja į priemones, padedančias gerinti pastato energinį efektyvumą, o didžiąją dalį investicijoms skirtų lėšų atgauna per sutarties galiojimo laikotarpį iš būsimo energijos sutaupymo. Šio modelio esmė – pasiekti kuo didesnę energijos sutaupymo efektą, nepatiriant didelių pradinių investicijų. Be to, kaip jau minėta, energetinių paslaugų sutartimi garantuojamas tam tikro lygio energijos sutaupymas pastate įdiegus energiją taupančias priemones. ETPT funkcijos, taigi ir pastato valdytojui teikiama paslauga, gali apimti: energijos tiekimą, energijos taupymo priemonių projektavimą, statybos darbus, būtinus energijos vartojimo efektyvumą didinančioms priemonėms įdiegti, pastato ir (ar) energijos taupymo priemonių ir (ar) pastato inžinerinių sistemų (šildymo, karšto vandens bei elektros ūkio) techninę priežiūrą, administracines ir kitas kliento aptarnavimo funkcijas, projekto finansavimą, energetinį auditą, energijos suvartojimo monitoringą.

Šio modelio sukūrimas ir minėtos funkcijos patvirtintos 2015 m. rugsėjo 23 d. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu Nr. 1-221 „Dėl Energijos taupymo paslaugų teikėjo (ETPT) modelio įgyvendinimo tipinių dokumentų patvirtinimo“ (toliau vadinama – ETPT tipiniai dokumentai) bei 2015 m. gegužės 22 d. patvirtinto Centrinės valdžios viešųjų pastatų atnaujinimo (modernizavimo) lengvatinių paskolų teikimo tvarkos aprašo (toliau vadinama – Aprašas) nuostatomis. Jos suponuoja juridines galimybes leisti viešosioms įstaigoms ir centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojui skolintis iš ENEF. Kita vertus, šio modelio sukūrimas, taip pat ir

ETPT tipinių dokumentų, nesąlygoja realių teigiamų modelio veikimo rezultatų ir atitinkamai skirtų finansavimo lėšų panaudojimo. Šią atspindimą poziciją patvirtina ir faktas, kad iki 2016 m. lapkričio nepasirašyta nė viena ETPT finansavimo sutartis per beveik trejus metus nuo ES lėšų programavimo pradžios 2014 m. sausio 1 d., kai šalyje buvo galima pradėti realius viešųjų pastatų energinio efektyvumo EVE direktyvos įgyvendinimo veiksmus per vadinamąsias alternatyvias įgyvendinimo priemones.

IV.2.1. ETPT energijos efektyvumo taupymo reguliavimas

Nuodugniau analizuojant ETPT modelio sureguliovimo ypatumus, pažymėtina, jog 2014 m. gruodžio 3 d. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas (*European Bank for Reconstruction and Development*, toliau vadinama – ERPB) ir Agentūra pasirašė projekto „Parama ETPT rinkos vystymuisi Lietuvoje: standartizuotų pavyzdinių dokumentų parengimas ir pirkimų ETPT energetinio efektyvumo projektams skatinimas Lietuvoje“ (angl. *Supporting the Development of the ESCO Market in Lithuania: Preparation of standardized typical documents and tenders for ESCO energy efficiency projects in Lithuania*) sutartį (toliau vadinama – ERPB techninės pagalbos projektas). ERPB techninės pagalbos projektas Lietuvoje įgyvendinamas 2015–2017 m. (maksimaliai trejų metų trukmės) ERPB atrinktų ekspertų. Šiuo projektu deklaruojamas siekis – suteikti galimybę bei paskatinti privataus sektoriaus ETPT kompanijas dalyvauti įgyvendinant energijos efektyvumo projektus viešųjų pastatų modernizavimo sektoriuje. Iš esmės tai reiškia, jog teikiamos nemokamos konsultacijos ir atitinkamų sričių specialistų pagalba viešųjų pastatų valdytojams ir potencialiems ETPT rinkos dalyviams. Siekiant apibendrinti taikytiną praktiką, kaip šių ekspertų veiklos rezultatai priimti ir Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymu patvirtinti aukščiau straipsnyje minėti ETPT tipiniai viešųjų pirkimų dokumentai.

Pastebėtina, kad nors šie dokumentai įvardyti kaip „tipiniai“, jų galiojimas viešųjų juridinių subjektų, ketinančių pasinaudoti ENEF lėšomis viešųjų pastatų energiniam efektyvumui didinti, atžvilgiu yra privalomas. Tokiu būdu ETPT viešųjų pirkimų dokumentai (patvirtinti privalomai neskelbiamų derybų sąlygomis), kurie turėtų būti nustatomi tik Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo²⁶ nuostatomis, šiuo atveju tampa privalomi. Šioje vietoje kyla klausimas, kaip Energetikos ministro patvirtinti „tipiniai“ dokumentai gali reguliuoti Viešųjų pirkimų įstatymo veikimo ribas ribodami pastatų valdytojams galimybę pasirinkti neskelbiamų derybų sąlygas. Keltinas klausimas, kaip tokiu būdu perkančioji organizacija užtikrina, kad atliekant ETPT pirkimo procedūras ir nustatant laimėtoją būtų laikomasi lygiateisiškumo,

---

²⁶ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas; Įstatymo pavadinimo pakeitimas: Nr. VIII-1210, 1999 06 03, Žin., 1999, Nr. 56-1809 (1999 06 25) 1996 m. rugpjūčio 13 d. Nr. I-1491 (aktuali redakcija).

nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų, kurie yra pagrindiniai viešųjų pirkimų veiklos metodai.

Įvertinant šių priimtų teisės normų praktiką, atkreiptinas dėmesys, jog taikant ETPT tipinių dokumentų nuostatas pagal Projektą šiuo metu įgyvendinami trys bandomieji projektai – ruošiamasi užbaigti pirmuosius ETPT viešuosius pirkimus Kaišiadorių, Pakruojo ir Rokiškio policijos komisariatuose. Jie visi žinomai atlikti taikant neskelbiamas derybas. Tokiu būdu 2014 m. pabaigoje pradėti ir iki 2016 m. pabaigos vykdyti darbai (viešieji pirkimai reikalingi paskolai iš Agentūros gauti) vertintini kaip parengiamieji. Taigi, mechanizmas, turintis užtikrinti EVE direktyvos nuostatų įgyvendinimą, dar tik pradedamas, neturint jokių perspektyvų spėti (nepradėjus net atnaujinimo (modernizavimo) darbų) iki numatytos EVE direktyvos trejų metų ribos – 2017 m. sausio 1 d. Taip pat pažymėtina, jog iš 52 gautų paraiškų yra patvirtinta tik 21 paraiška²⁷, kuriose taip pat nėra pradėti jokie realūs viešųjų pastatų atnaujinimo darbai. Apibendrinant galima teigti, jog EVE direktyvos nuostatų pritaikymas naudojant ETPT modelį ir deklaruojant ENEF lėšų sėkmingą panaudojimą vėluoja trejus metus ir realių EVE direktyvos tikslų įgyvendinimui per pastaruosius metus nedaro įtakos. Darytina išvada, kad sektorius, kuriame galimai būtų buvę galima sutaupyti daugiausia energijos (apie 40 proc.), Lietuvai taip pat nedavė jokio realaus sutaupymo ir atitinkamai niekaip nepaveikė Lietuvai iškeltų siekių, kad iki 2020 metų įdiegtų ir pritaiktų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių sutaupyta galutinės energijos kiekis būtų lygus 11,674 TWh.

IV.2.2. CVVT energijos efektyvumo taupymo reguliavimas

Jau straipsnyje minėta alternatyvi įpareigojimų sistemai priemonė numatyta įgyvendinti, kai centrinės valdžios viešojo pastato valdytojas yra viešoji įstaiga ar centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas, ketinantis skolintis tiesiogiai iš ENEF, šio tyrimo kontekste išskirtina kaip priemonė, numatyta daugiausia centralizuotam nekilnojamojo turto valdytojui (toliau vadinama – CVVT valdytojas). Ši pareiga ir prievolė kyla iš Lietuvos Respublikos centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo (toliau vadinama – Valstybės ir savivaldybės turto įstatymas) nuostatų. Valstybės ir savivaldybių turto įstatymo įgyvendinimas numatytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 148 patvirtintu valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo, naudojimo, disponavimo juo ir naujo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto įsigijimo tvarkos aprašu. Atkreiptinas dėmesys, jog šio įstatymo nuostatos reguliavo būdus ir galimybes atnaujinti valstybės nekilnojamojo turto, kuris iki šio įstatymo įsigaliojimo buvo įtrauktas

---

²⁷ Prieiga per internetą: <http://vipa.lt/puslapis/centri_pastatai>.

į Vyriausybės patvirtintą Atnaujinamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašą²⁸ (toliau vadinama – Atnaujinimo sąrašas). Į Atnaujinamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašą pateko objektai ir gali būti atnaujinami (modernizuojami) tik tie, dėl kurių atnaujinimo iki šio įstatymo įsigaliojimo buvo sudaryti susitarimai. Tokiu būdu šis sąrašas yra baigtinis ir be 19 valstybės nekilnojamojo turto valdytojų, esančių sąrašė, negali patekti kiti viešųjų pastatų valdytojai.

Keltini klausimai: ar šis Atnaujinimo sąrašas, 4.1.3 punkte minimi ilgieji ir trumpieji sąrašai ir jų sudarymo metu keliami pastatų atrankos kriterijai teisiškai pagrįsti? Kodėl be 19 valdytojų, esančių (atsiradusių) sąrašė nuo 2008 iki 2014 metų, sudaromi selektyviai ir būtent tokiais principais? Ar per Viešųjų investicijų programą finansuojamų atnaujinimo projektų sąrašai sudaromi tik iš valstybei priklausančio daugiausia administracinės paskirties nekilnojamojo turto (neįvertinant, pvz., savivaldybės nekilnojamojo turto atnaujinimo poreikio)? Tyrimas atskleidė, jog 858 institucijoms priklausančių 29 994 nekilnojamojo turto objektų bendras plotas siekia apie 855 mln. kv. m, o bendra rinkos vertė yra apie 3033 mln. eurų. Kodėl ilgasis sąrašas (deklaruojamas Europos Sąjungoje pagal EVE direktyvos siekiamus rezultatus), apimantis 1371 objektą, tesudaro apie 5 proc. viso Lietuvos valstybės turimo valdomo turto? Ar šie išėitiniai 5 proc. duomenys, pagal kuriuos skaičiuojami šalies energijos vartojimo efektyvumo duomenys ir siekiami tikslai, iš tikro atspindi realų energijos vartojimo efektyvumą? Ar 2012 m. gruodžio mėn. įsigaliojusi EVE direktyva, reikalaujanti atnaujinti bent 3 proc. bendro centrinės valdžios subjektams priklausančių ir jų naudojamų šildomų ir (arba) vėsinamų pastatų patalpų ploto ar/ir išigyti aukštus efektyvaus energijos vartojimo standartus atitinkančius pastatus, paslaugas ir produktus, pasieks esminį reguliavimo tikslą – viešajam sektoriui net ir įgyvendinus numatytus energijos efektyvinimo veiksmus (kurie apibendrinant jau darytas išvadas, šią dieną net laikytini kaip nepradėti taikyti) tik nuo 5 proc. valstybės valdomų viešųjų pastatų?

Kita vertus, 2016 m. pradžioje pateikti CVVT valdytojo duomenys Energetikos ir Finansų ministerijoms, jog pagal EVE direktyvos nuostatas viešųjų pastatų CVVT valdytojo vien tik pagal Atnaujinimo sąrašą per 2014 ir 2015 metus iš viso modernizuota 112 tūkst. kv. m. Ši apimtis Lietuvos atveju – tai visa trejų metų šalies norma nuo deklarujamų 3 proc., arba 3 527 tūkst. kv. m, kai iš ilgojo sąrašo 1371 viešųjų pastatų iš viso numatyta atnaujinti 106 tūkst. kv. m. Šie rezultatai įvykdyti centralizuoto valstybės turto valdytojo funkcijas atliekančios valstybės įmonės Turto bankas.

---

²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 28 d. nutarimo Nr. 328 „Dėl atnaujinamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašo sudarymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo. 2014 m. rugsėjo 29 d. Nr. 1022 patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 28 d. nutarimu Nr. 328 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 1022 redakcija) „Atnaujinamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašo sudarymo tvarkos aprašas“.

Pažymėtina, jog visų 112 tūkst. kv. m pastatų modernizavimas vykdytas ne pagal šalies Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planą, o vykdant centralizuoto turto valdymo programą, neturinčią jokio juridinio ryšio su EVE direktyva ar Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planu bei EE didinimo programa ir joje deklaruotomis 42 alternatyviomis energijos efektyvinimo priemonėmis ar įvardyta kuriama įsipareigojimų sistema. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog Europos Komisija Lietuvos energetikos sektoriaus pastangas EVE direktyvos siekių įgyvendinimo atžvilgiu vertina kaip nepakankamas ir neužtikrinančias būtino minimalaus šaliai energijos efektyvumo pagrindai ir teisingai. Iš to darytina išvada, kad Lietuvos deklaruojamos energijos vartojimo mažinimo priemonės šiuo metu neįgyvendinamos, o 3 proc. energijos efektyvumo sutaupymas bus pasiektas (pagal deklaruojamas ribas Europos Komisijai), tačiau ne šalies energijos efektyvumo priemonėmis.

Tačiau čia keltinas teisinio sureguliuavimo klausimas, ar Atnaujinimo sąraše esamus objektus tikrai galima įtraukti pagal EVE direktyvos 6 str. 4 p., kuriame nurodyta, jog valstybės narės gali į centrinės valdžios subjektų pastatų metinę renovavimo normą įskaičiuoti naujus pastatus, naudojamus ir įsigyjamus vietoj konkrečių centrinės valdžios subjektų pastatų, kurie buvo nugriauti kuriais nors iš dvejų praėjusių metų, ar pastatus, kurie dėl intensyvesnio kitų pastatų naudojimo buvo parduoti, nugriauti ar nebenaudojami kuriais nors iš dvejų praėjusių metų.

Atkreiptinas dėmesys, jog Energetikos ministerija (kaip atsakinga institucija) turės pateikti iki 2017-04-30 Europos Komisijai duomenis už praėjusius trejus metus (2014 01 01–2016 12 31). Tikėtina, jog neįgyvendinus įsipareigojimo sistemos ir alternatyvių priemonių šaliai teks deklaruoti Atnaujinimo sąrašo atnaujintus (modernizuotus) ir naujai pastatytus viešuosius pastatus, kurie teisiškai nelaikytini energijos efektyvumo priemonių realizavimo objektu. Neįgyvendinus suplanuotų energijos efektyvumo priemonių pagal EVE direktyvos 24 str. 4 p. numatyta Europos Komisijos atsakingiems pareigūnams imtis atitinkamų priemonių, tokių kaip pažeidimų tyrimas ir atitinkamų baudų skyrimas.

IV.2.3. CVVT energijos efektyvumo priemonių reguliavimas ir įgyvendinimas

Kita vertus, CVVT valdytojas, pagal 2015 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1209 patvirtintą Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programą vykdydamas CVVT priskirtas valdomų viešųjų pastatų priežiūros ir valdymo funkcijas, numatęs pirmu etapu atnaujinti (modernizuoti) administracinės paskirties pastatus (plotas 37 759,26 kv. m). Tačiau siekiant pritaikyti energinį efektyvumą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas specifiniams CVVT valdytojui keliamiems reikalavimams, susiduriama su keliais esminiais šių nuostatų taikymo klausimais.

Pirmasis taikymo aspektas yra dėl Valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo

subjektų naudojamų pastatų, tinkamų atnaujinimui, sąrašo sudarymo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. 1-47 „Dėl Valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų tinkamų atnaujinimui sąrašo sudarymo metodikos patvirtinimo“ (toliau vadinama – Metodika). Atlikta analizė atskleidė, jog Metodika numato valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų, kurios galės būti atnaujinamos nuo 2014 metų, atrankos ir atrinktų pastatų sąrašo sudarymo tvarką. Tuo tarpu dalis Turto banko žinioje esančių pastatų būtų dėl valdymo neefektyvumo yra *nešildomi* (pvz., iš pirmame etape numatytų pastatų 37 759,26 kv. m bendro ploto nešildoma 20 775,92 kv. m). Manytina, jog nepriklausomai nuo šildomo ploto Metodikos taikymo metu visus pastatus tikslinga būtų atnaujinti (modernizuoti) atsižvelgiant į paskutinių metų šildymo sezonu nustatytus energinius parametrus.

Kitas, ne mažiau svarbus, taikymo aspektas yra Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rengiamo įsakymo „Dėl administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto panaudojimo efektyvumo vertinimo metodikos“ patvirtinimas. Šiuo metu valstybės nekilnojamojo turto panaudojimo efektyvumo skaičiavimai galimai gali būti pagrįsti 1992 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės potvarkio Nr. 1112p priedu „Ministerijų, departamentų, kitų valstybinių tarnybų ir aukštesniosios pakopos savivaldybių administracinių bei pagalbinių patalpų ploto normos“ ir higienos normomis. Tuo tarpu EE didinimo programa numato atnaujinamų (modernizuoti) pastatų investicijų projektą, jų naudojimo planą ir kitus susijusius dokumentus grįsti nekilnojamojo turto *panaudojimo efektyvumo skaičiavimais*. Tikslingas būtų šios energijos efektyvumo skaičiavimo metodikos parengimas, suderinimas ir patvirtinimas, siekiant pritaikyti vienodą sistemą, įvertinančią, kaip efektyviai naudojami viešųjų subjektų pastatai. Šioje vietoje pažymėtinos ir galimos diskusijos, kai atitinkamiems viešojo administravimo subjektams dirbant dideliuose kabinetuose tektų įsivertinti realių poreikių atsižvelgiant į tai ir pritaikant kur kas didesniai kiekiui darbuotojų. Atitinkamai turėtų būti atliktas ir realių poreikių įvertinimas bei viešųjų pastatų laisvo ploto žymus atlaisvinimas.

Atlikta analizė atskleidė, jog Turto bankas, kaip centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas, siekdamas gauti finansavimą iš Europos Sąjungos fondų, privalo teikti paraiškas pagal 2015 m. gegužės 22 d. Centrinės valdžios valdomų pastatų atnaujinimo (modernizavimo) lengvatinių paskolų teikimo tvarkos aprašą (toliau vadinama – Tvarkos aprašas). Pagal galiojančias Tvarkos aprašo nuostatas nėra aišku, kuria apimtimi taikomos naujos 2015 m. lapkričio 18 d. EE didinimo programoje numatytos nuostatos ir dėl to, kad Tvarkos aprašo keitimai, susiję su CVVT valdymu, nėra raštu derinti / derinami su CVVT valdytoju. Geras šio viešojo sektoriaus

nederinimo neigiamų galimų pasekmių pavyzdys būtų Agentūros numatyti ir pasiūlyti FM *ex-ante* vertinimo Energetinio efektyvumo fondo finansuojamo modelio esminiai keitimai, 2016 m. rugsėjo 8 d. pristatyti ir patvirtinti Veiksmų programos stebėsenos komitete. Agentūros Apraše bus taisoma finansinės priemonės palūkanų norma keičiant iš 2 proc. fiksuotų palūkanų normos į „iki 2 proc. maržą“. Šiuo atveju iškykla keli taikymo CVVT valdytojui klausimai. Viena vertus, CVVT valdytojas privalo papildomai gauti biudžetinius asignavimus ir turėtų valdyti informaciją, kuri turi įtakos valstybės biudžeto formavimui ir atitinkamų ekonominių rodiklių pasiekimui. Kita vertus, Agentūros siekis „uždirbti“ iš Energijos efektyvumo fondo per biudžetines įstaigas, viešąsias įstaigas ir CVVT valdytoją sąlygoja, jog tokiu atveju valstybinė Agentūra uždirbtų iš valstybės biudžeto asignavimų, tai sietina ir su efektyvaus valstybės resursų valdymu.

Atkreiptinas dėmesys, jog CVVT valdytojas, įgyvendinantis II centralizuoto turto valdymo etapą perimant valdymui ir priežiūrai (pagal naujai priimto 2016 m. spalio 19 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo Nr. 1037 priedo „Administracinės paskirties valstybės nekilnojamasis turtas“), susiduria su nemažomis problemomis formuodamas administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto perdavimo CVVT valdytojui etapų sąrašus. Pastebėtina, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 19 str. 2 d. nuostatomis valstybės įmonių patikėjimo teise valdomas valstybės nekilnojamasis turtas gali būti perduodamas centralizuotai valdyti tik tuomet, jeigu jis nėra naudojamas valstybės įmonės veiklai vykdyti arba yra pripažintas nereikalingu arba netinkamu (negalimu) naudoti. Tokiu būdu Turto bankas negali tinkamai perimti viso nekilnojamojo turto kaip turtinio vieneto valdymo ir užtikrinti veiksmingo jo eksploatavimo, įskaitant ir dalyvavimą EE didinimo programoje. Tačiau nepaisant šių reguliavimo ypatumų 2016 m. spalio 21 d.²⁹ perduota valstybės įmonei Turto bankui patikėjimo teise centralizuotai valdyti, naudoti ir disponuoti valstybei nuosavybės teise priklausantį apie 30 tūkst. kv. m ploto administracinės paskirties nekilnojamąjį turtą, kuriuo naudojasi (naudosis) valstybės institucijos ir įstaigos savo funkcijoms atlikti ir veiklai vykdyti, tarp jų ir tokio dydžio ir svarbos institucijos kaip Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Manytina, jog įvertinant perimamo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto mastą – apie 45 tūkst. kv. m viešųjų pastatų, EVE direktyvos energinio efektyvumo reikalavimų taikymo apimtis turėtų būti koreguojama atsižvelgiant į naujai besiformuojančius procesus ir tam tikrų institucijų viešųjų pastatų atnaujinimo apimtį.

---

²⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti centralizuotai 2016 m. spalio 19 d. Nr. 1037. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ae9b676096a111e69ad4c8713b612d0f>>.

IV.2.4. CVVT valdymo reguliavimo aspektai

Atlikta analizė atskleidė, jog Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimu Nr. 148 „Dėl valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo įgyvendinimo“³⁰ (toliau vadinama – Nutarimas Nr. 148) yra nustatyti administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo etapai, patvirtintas Valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo, naudojimo, disponavimo juo ir naujo administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto įsigijimo tvarkos aprašas (toliau vadinama – Aprašas) bei tipinė turto panaudos sutarties forma. Šio nutarimo 2.1 papunktyje nustatyta, kad pirmasis administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo etapas apima iki reorganizavimo veikusios valstybės įmonės Valstybės turto fondo patikėjimo teise valdytą administracinės paskirties valstybės nekilnojamąjį turtą, kuriuo panaudos teise pagal panaudos sutartis, sudarytas su iki reorganizavimo veikusia valstybės įmone Valstybės turto fondu, joms pavestoms funkcijoms atlikti naudojasi valstybės institucijos ir įstaigos, išlaikomos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų. VĮ Turto bankui ir pirmiau nurodytoms valstybės institucijoms ir įstaigoms Nutarimo 3.2 punktu pavesta galiojančias panaudos sutartis pakeisti pagal Nutarimu patvirtintą pavyzdinę panaudos sutarties formą, kartu pasirašant turto valdymo ir priežiūros sutartis. Antruoju etapu, kuris prasidėjo nuo 2016 m. spalio 21 d., taip pat ir vėlesniais etapais VĮ Turto bankui patikėjimo teise valdyti bus perduodamas naujas administracinės paskirties valstybės nekilnojamasis turtas, dėl kurio pagal Aprašo nuostatas su turto naudotojais bus pasirašomos panaudos bei turto valdymo ir priežiūros sutartys.

Pastebėtina, jog VĮ Turto banko šiuo metu patikėjimo teise valdomą administracinės paskirties valstybės nekilnojamąjį turtą sudaro ne tik turtas, perduotas panaudos teise valstybės institucijoms ir įstaigoms, tačiau ir turtas, kuriuo panaudos teise naudojasi kiti subjektai (savivaldybių administracijos, viešosios įstaigos, politinės partijos, asociacijos), taip pat laisvas ir niekieno nenaudojamas administracinės paskirties turtas (patalpos, pastatai), dėl kurio šiuo metu kreipiasi valstybės institucijos, prašydamos suteikti panaudos teise patalpas, reikalingas jų funkcijoms įgyvendinti. Neabejotina, kad ir vėlesniuose administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo etapuose bus likusio ar atsiras laisvo VĮ Turto banko patikėjimo teise valdomo administracinės paskirties valstybės turto (pvz., dalis anksčiau suteiktų patalpų bus atlaisvintos, pasibaigus jau esamoms panaudos sutartims ar esamiems panaudos subjektams patalpų atsisakius), kuris taip pat bus reikalingas įvairioms valstybės institucijoms, jų funkcijoms įgyvendinti.

---

³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo įgyvendinimo“ 2015 m. vasario 11 d. Nr. 148. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bd774170b83e11e4b429deed97e8d594>>.

Pažymėtina, jog pirmiau nurodytas, VĮ Turto banko patikėjimo teise valdomas administracinės paskirties valstybės nekilnojamasis turtas, dėl kurio suteikimo panaudos teise kreipiasi ir (ar) ateityje kreipsis įvairios valstybės institucijos ir įstaigos (kurių funkcijoms įgyvendinti prašomas suteikti turtas bus reikalingas), patenka į Disponavimo įstatymo 19 str. 1 d. 1 p. nurodytą administracinės paskirties turto grupę, todėl šis turtas, vadovaujantis Disponavimo įstatymo 19 str. 4 d. 1 p., panaudos teise valstybės institucijoms ir įstaigoms turėtų būti suteikiamas sudarant su jomis turto panaudos bei turto valdymo ir priežiūros sutartis pagal Nutarimu Nr. 148 patvirtintą Centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojui patikėjimo teise perduoto administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto tipinę panaudos sutarties formą ir Nutarimu patvirtintame Apraše nustatytas sąlygas.

Atsižvelgiant į tai, kad galiojantis Nutarimas reglamentuoja tik jau sudarytų, šiuo metu galiojančių panaudos sutarčių keitimą pagal Nutarimu patvirtintą tipinę panaudos sutarties formą ir panaudos sutarčių sudarymą su antruoju bei vėlesniais etapais perimto turto naudotojais, siūlytina keisti Nutarimą, papildant jį nuostatomis, numatančiomis, kad centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo patikėjimo teise valdomas administracinės paskirties valstybės nekilnojamasis turtas, kuris šiuo metu yra ar ateityje taps nenaudojamas, gali būti suteiktas valstybės institucijoms, įstaigoms ar kitoms organizacijoms, išlaikomoms iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto asignavimų, jų funkcijoms įgyvendinti, sudarant turto panaudos bei turto valdymo ir priežiūros sutartis pagal Nutarimu patvirtintą tipinę panaudos sutarties formą ir Nutarimu patvirtintame Apraše nustatytas sąlygas. Taip pat siūlytina keisti Nutarimu patvirtintą Aprašą, papildant jį nauju punktu, kuriame būtų nustatyta sprendimų dėl pirmiau nurodyto turto suteikimo panaudai priėmimo tvarka ir sąlygos.

Išspręsti jau minėtiems suregulavimo klausimams ir neatitikimams būtų reikalingi Nutarimo Nr. 148 pakeitimai, kurie užtikrintų tinkamą Disponavimo įstatymo 19 str. 4 d. 1 p. ir Centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymo 4 str. 2 d. 4 p. nuostatų dėl administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto valdymo ir priežiūros įgyvendinimą, efektyvesnę valstybės turto valdymą, taip pat nebūtų kuriama ydinga praktika, kai tos pačios – administracinės paskirties valstybės turtas, reikalingas valstybės institucijų ir įstaigų funkcijoms vykdyti, būtų naudojamas panaudos teise pagal skirtingas, atskirais Vyriausybės nutarimais (Vyriausybės 2015 m. vasario 11 d. nutarimas Nr. 148 ir Vyriausybės 2002 m. gruodžio 3 d. nutarimas Nr. 1890) nustatytas panaudos sąlygas, taip pat kai dėl dalies turto būtų pasirašytos turto valdymo ir priežiūros paslaugų sutartys, o dėl kitos dalies – ne, nors paslaugos teikiamos visam nekilnojamojo turto objektui, o ne jo daliai.

V. EVE DIDINIMO ĮSTATYMO NUOSTATŲ ĮGYVENDINIMAS

Atsižvelgdama į EVE įstatymo 5 str. „Energinio vartojimo efektyvumo didinimo priemonių planas“ Lietuvos Respublikos energetikos ministerija (toliau vadinama – Energetikos ministerija) savo internetinėje svetainėje skatina perkančiąsias organizacijas rengti energijos vartojimo efektyvumo didinimo planus, kuriuose būtų nustatyti sutaupyti energijos kiekiai ir jų įgyvendinimo priemonės. Ši nuostata perkelta kaip privaloma teisės norma Lietuvoje, atsižvelgiant į EVE direktyvos reikalavimus. Norma sukurta siekiant valstybės nares skatinti viešąsias organizacijas, be kita ko, ir regioninius, ir vietas lygiu, bei už socialinius būstus atsakingas įstaigas, kurių veiklą reglamentuoja viešoji teisė, tvirtinti energijos vartojimo efektyvumo planus. Šie planai numatyti kaip atskiro arba platesnės klimato ar aplinkos apsaugos plano dalis, kuriuose būtų nustatyti konkretūs energijos taupymo ir vartojimo efektyvumo tikslai ir veiksmai, kad būtų sekama centrinės valdžios subjektų pastatų pavyzdžiu. Įgyvendinant planus siūloma nustatyti energijos naudojimo vadybos sistemą, įskaitant energijos vartojimo auditą; atitinkamais atvejais tai būtų taikoma renovacijos finansavimui ir energijos vartojimo efektyvumo išlaikymo ar didinimo planų įgyvendinimui ilguoju laikotarpiu naudotis energetinių paslaugų bendrovių (ETPT) paslaugomis ir sutartimis dėl energijos vartojimo efektyvumo. Manytina, jog ši įstatymo nuostata gana deklaratyvi, kai nenumatoma jokių skatinimo ar baudos priemonių, kad perkančiosios organizacijos norėtų / turėtų atlikti šiuos veiksmus. Be to, neskyrus finansavimo (pvz., energinio vartojimo audito privalomoms nuostatoms įgyvendinti), tikėtina, kad šios nuostatos gali likti deklaratyvos ir realiai neįgyvendinamos.

Kitas nagrinėtinas klausimas būtų dėl būtent numatytų baudos sureguliuojamo EVE didinimo įstatyme ypatumų. Šiame įstatyme numatyta, jog Valstybinė energetikos inspekcija turi teisę asmenims skirti tokias sankcijas: už nustatytos ataskaitos nepateikimą susitarime dėl energijos sutaupymo nustatyta tvarka – įspėjimą; už atsisakymą su Energetikos ministerija sudaryti susitarimą dėl energijos sutaupymo arba šiuo susitarimu nustatytų reikalavimų ar sąlygų nesilaikymą – baudą nuo 0,5 procento iki 5 procentų nuo bendrųjų metinių pajamų; už nustatytos ataskaitos nepateikimą susitarime dėl vartotojų švietimo ir konsultavimo nustatyta tvarka – įspėjimą; už atsisakymą su Energetikos ministerija sudaryti susitarimą dėl vartotojų švietimo ir konsultavimo arba šiuo susitarimu nustatytų reikalavimų ar sąlygų nesilaikymą – baudą nuo 0,3 procento iki 3 procentų nuo bendrųjų metinių pajamų; už numatytą energijos vartojimo auditų neatlikimą ar ataskaitos nepateikimą – įspėjimą; už pakartotinį per 3 mėnesius nuo įspėjimo skyrimo pažeidimo padarymą – baudą nuo 0,05 procento iki 0,5 procento nuo bendrųjų metinių pajamų ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad nustačiusi šio įstatymo pažeidimus Valstybinė energetikos inspekcija nustatytiems subjektams gali skirti šias sankcijas: įspėjimą ir baudą. Skiriamos baudos dydis nustatomas pagal baudos dydžio minimumo ir

maksimumo vidurkį, atsižvelgiant į atsakomybę lengvinančias ar sunkinančias aplinkybes. Kai yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, bauda gali būti mažinama nuo jos vidutinio iki minimalaus dydžio, o kai yra atsakomybę sunkinančių aplinkybių, bauda didinama nuo jos vidutinio iki maksimalaus dydžio. Kai yra atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių, bauda skiriama atsižvelgiant į jų kiekį ir reikšmingumą. Baudos mažinimas ar didinimas turėtų būti motyvuojamas Valstybinės energetikos inspekcijos sprendime. Pažymėtina, jog EVE įstatymo 14 str. 2 d. reikėtų nustatyti terminą, per kurį Valstybinė energetikos inspekcija, gavusi duomenų apie įstatymo pažeidimą, privalėtų pradėti šio įstatymo pažeidimo nagrinėjimo procedūrą. Kitu atveju nuo informacijos apie galimą šio įstatymo pažeidimą gavimo momento iki pažeidimo nagrinėjimo procedūros pradžios galėtų praeiti nepagrįstai ilgas laiko tarpas.

Įdomu pastebėti, jog sprendimas dėl sankcijos skyrimo turi būti priimtas per tris mėnesius nuo pažeidimo momento, o tais atvejais, kai neįmanoma nustatyti juridinio asmens praėjusių metų bendrųjų metinių veiklos pajamų, Valstybinė energetikos inspekcija turi teisę skirti juridiniam asmeniui baudą iki 80 000 eurų.

Be jau minėtų kelių naujų energijos efektyvumo taikymo užtikrinimo nuostatų, atkreiptinas dėmesys, jog jeigu įstatymo projektu siekiama įtvirtinti galutinių energijos vartotojų pareigą sudaryti energijos taupymo paslaugos sutartį, pastebėtina, jog Civiliniame kodekse imperatyviai yra įtvirtintas sutarties laisvės principas, todėl neaišku, koks būtų teikiamo reguliavimo ir šio principo santykis.

Be to, pradėjus taikyti šias EVE didinimo įstatymo nuostatas galimai būtų pažeidžiamos tam tikrų galutinių energijos vartotojų teisės kitų vartotojų atžvilgiu, nes neaišku, kokiais pagrindais būtų parenkami vieni ar kiti vartotojai, kurie energetikos įmonės siūlymu privalėtų sudaryti sutartis pirmiau nei kiti vartotojai. Atkreiptinas dėmesys, jog energijos taupymo paslaugų teikimas yra mokamas, todėl vartotojai neabejotinai patirtų tam tikrų papildomų išlaidų, o vartotojai, kurie už tokias paslaugas nemoka, tuo tarpu galėtų įgyti konkurencinį pranašumą ar galimai sukaupti lėšų ir tinkamai pasirengti įstatymo nustatomiems įpareigojimams vykdyti. Pabrėžtina, jog neaišku, koku būdu energetikos įmonės galėtų įvykdyti įstatymo ir susitarimų su Energetikos ministerija pagrindais prisiimtus įsipareigojimus tuo atveju, jei neatsirastų pakankamai galutinių energijos vartotojų, sutinkančių sudaryti energijos taupymo paslaugų sutartis ir kokią įtaką galimai turėtų tokia situacija įstatymo projekte numatomų sankcijų taikymui, kurios aptariamu atveju vargu ar būtų pagrįstos ir teisingos. Apibendrinant teigtina, jos šių normų taikymas gali užkrauti papildomą finansinę naštą galutiniam vartotojui, nesant tinkamai sukurto reguliavimo mechanizmo, kuris sąlygotų gamybos, o ne galutinės vartotojų grandies apmokestinimą. Taigi abejotina, ar šių normų perkėlimas mažintų gamybos energijos vartojimą, ar sukurtų tik papildomą finansinę naštą galutiniams vartotojams, ir

taip minimizuojantiems suvartojamą energiją. Taigi ar EVE direktyvos tikslai būtų pasiekti, svarstyтина.

Pažymėtina, jog kai siekiama nustatyti imperatyvius įpareigojimus galutiniams energijos vartotojams sudaryti energijos taupymo paslaugų teikimo sutartis, tokių sutarčių sudarymo kriterijai turėtų būti aiškiai sureguliuoti EVE įstatyme, nes šis reguliavimas tiesiogiai susijęs su asmenų teisėmis ir pareigomis ir, vadovaujantis Konstitucinio Teismo doktrina, turi būti privalomai įtvirtintas įstatyme. Taip pat svarstyтина, ar kartu su aptariamu reguliavimu įstatymo projekte neturėtų būti įtvirtintos ir nuostatos, susijusios su apmokėjimo už energijos taupymo paslaugas dydžiu tam, kad apmokėjimo už tokias paslaugas dydis neviršytų protingumo ir kitų kriterijų, kad siekis priverstinai taupyti energiją nekenktų galutinių energijos vartotojų veiklai. Tokiu būdu EVE direktyvos nuostatų perkėlimas netaptų dar vienu netinkamai įgyvendinamu teisiniu įrankiu, nedarančiu įtakos pagrindiniam EVE direktyvos siekiui – energijos vartojimo sumažinimui per jos efektyvinimą.

IŠVADOS

1. 2012 m. gruodžio mėn. įsigaliojo Energijos vartojimo efektyvumo direktyva (EVE direktyva), pagal kurios nuostatas nuo 2014 iki 2020 metų šalis narės turi 20 proc. sumažinti energijos suvartojimą ir pasiekti minimalius pastatų energinio naudingumo reikalavimus, kasmet atnaujinamos bent 3 proc. bendro centrinės valdžios subjektams priklausančių ir jų naudojamų šildomų ir (arba) vėsinamų pastatų ploto ar/ir įsigyti aukštus efektyvaus energijos vartojimo standartus atitinkančius pastatus, paslaugas ir produktus, viešajam sektoriui taip rodant pavyzdį. Atlikta analizė atskleidė, jog Lietuvoje iki šiol nėra įgyvendinta nė viena minimai direktyvai užtikrinti numatyta energinio vartojimo efektyvumo teisinio reguliavimo priemonė. Įpareigojimų sistemos esminiai pokyčiai nepradėti ir į Lietuvos teisės sistemą perkelti tik 2016 m. lapkričio mėn. priimant Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymą. Alternatyvių priemonių, tokių kaip deklaruojama Europos Komisijai kaip geroji šalies praktika Energijos efektyvumo fondas, taikymas šiuo metu nepradėtas įgyvendinti dėl būtent netinkamo teisinio reguliavimo, dėl to šis fondas nepradėtas naudoti, o viešieji pastatai neatnaujinami.
2. Apžvelgus EVE direktyvos nuostatų perkėlimo ypatumus Lietuvoje, atkreiptas dėmesys, jog esamos teisinės priemonės sąlygoja, kad energijos vartojimas vienam bendrojo vidaus produkto vienetai yra 1,88 karto didesnis negu ES vidurkis. Nepradėjus taikyti EVE direktyvoje numatytų ir į Lietuvos teisės aktų sistemą tinkamai perkeltų priemonių energijos vartojimo efektyvumo didinimo srityje ir išliekant panašiam augimo tempui (apie 2 proc. per metus) galutinės energijos poreikis Lietuvoje iki 2020 metų išaugtų iki 11,674 TWh. Iš esmės tai reiškia,

jog net sėkmingai įgyvendinant vienintelę šiuo metu vykdomą alternatyvią teisės aktais reglamentuotą priemonę „Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimas“ suminis daugiamečių rezultatas iki 2020 metų bus 3,1 TWh, kai numatytas poreikis 11,674 TWh. Atsižvelgiant į esamą vangią EVE direktyvos nuostatų įgyvendinimo praktiką, Lietuvoje turėtų būti gerokai sustiprintas energinio efektyvumo teisinės sistemos sureguliuojimas numatant ne tik įstatymų ir įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų lygmens nuostatas, bet ir teisės normas, numatančias pasekmes dėl jų nesilaikymo. Tokiu būdu būtų sukurta ne tik teisės normų pritaikymui tinkama aplinka, bet ir šių normų įgyvendinimo užtikrinimo mechanizmai.

3. Straipsnyje atskleista, kad Lietuvoje taupymo tikslai per ataskaitinius trejus metus (2014–2016 m.) padidėjo 25 proc., nuo 2014 m. Nacionalinėje energetikos strategijoje deklaruotų 8,5 iki 2016 m. lapkričio 3 d. nurodytų 11,674 TWh, atitinkamai net ir pradėjus įgyvendinti numatytas priemones, šie siekiai paaugs dvigubai ir ES teisinės prievolės gali tapti nebeįveikiamos. Jau ir dabar Lietuvoje vienam BVP vienetui sukurti suvartojama 2,5 karto daugiau energijos nei vidutiniškai ES. Tokia situacija susidarė dėl privalomų EVE direktyvos nuostatų į Lietuvos teisę perkėlimo vėlavimo. Jei būtų perkelta, kaip buvo reikalaujama, iki 2014 m. birželio 5 d., teisės nuostatų efektas jau būtų jaučiamas šalies išsipareigojimuose ES energinio efektyvumo srityje. Esminė kliūtis energinio efektyvumo rodikliams pasiekti – EVE didinimo įstatymas Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas tik 2016 m. gegužės 5 d., prieš tai pakeičiant 2014 m. balandžio 3 d. pateiktą Lietuvos Respublikos energijos efektyvumo įstatymą. Tokiu būdu teisės aktų nebuvimas ir/ar netinkamas ES reikalavimų perkėlimas į Lietuvos teisės sistemą nulemia ne tik šalies išsipareigojimų Europos mastu nevykdymą, bet ir numatytų baudų Lietuvai už šių teisės normų nevykdymą galimą paskyrimą.
4. Vertinant Europos Sąjungos energijos vartojimo efektyvumo deklaruojamus siekius ir jų skatinimą padidintomis finansavimo priemonėmis (ES struktūriniai ir investicijų (ESI) fondai, programa „Horizontas 2020“) ir specialiomis priemonėmis (ELENA), Lietuvos atveju jomis turėtų būti pradėta naudotis. Šios EVE direktyvoje numatytos alternatyvios priemonės, nesant parengtos aktualios Nacionalinės energetikos strategijos, vertinamos kaip pagalbinės ir joms neskiriamas tinkamas dėmesys. Deklaruojami EK nepakankami rezultatai privedė šalį prie 2015 m. liepos 22 d. EK pradėtos pažeidimo nagrinėjimo procedūros, dėl kurios gali būti pradėtos taikyti numatytos baudos 2017 metais. Manytina, kad Lietuvai skatinant energijos vartojimo efektyvumą būtina imtis ne deklaratyvių, o aktyvių teisėkūros ir įgyvendinimo veiksmų ir pirmiausia priimti EVE didinimo įstatymo nuostatų įgyvendinimui reikalingų antrinių teisės aktų paketą, taip sureguliuojant esamų visų galimų šios sistemos dalyvių

- (tarp jų ir viešųjų pastatų) įsipareigojimus, realius jų įgyvendinimo terminus ir galimas pasekmes jų neįgyvendinus.
5. Vienas iš galimų papildomų kelių būtų, kaip rodo analizė, papildomų ES direktyvų reikalavimų taikymas, kad ir, pvz., nuo 2016 m. lapkričio 1 d. pradėti taikyti A klasės energinio naudingumo teisinius reikalavimus ne tik naujai statomiems pastatams, bet ir rekonstruojamiems, atnaujinamiems ir ypač viešojo sektoriaus pastatams. Kitas iš kelių būtų privalomai numatyti įgyvendinti statybos ar gaminių ženklavimo techninius reglamentus, kurie skatina diegti energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemones, kurių poveikis būtų galutinio energijos suvartojimo mažinimas; atitinkamai numatant atsakomybę už jų netaikymą. Taip pat galėtų būti taikomos privalomai automobilių ir furgonų išmetamo CO₂ kiekio normos, patvirtinamos priimant atitinkamus automobilių mokesčius. Tai galėtų būti papildomos priemonės, nenumatytos EVE direktyvoje, tačiau jos leistų nors kiek sumažinti iki 2020-ųjų pabaigos reikalaujamą pasiekti nustatytą energijos taupymo lygį namų ūkiuose, transporte, pramonėje.
  6. EVE direktyvoje numatytos įpareigojimų sistemos ir alternatyvios priemonės turėtų būti pradėtos realiai įgyvendinti kartu su priimtu 2016 metų lapkritį Lietuvos Respublikos energijos efektyvumo įstatymu, kurio įgyvendinimui reikėtų priimti mažiausiai 12 įgyvendinamųjų teisės aktų. Šiuos teisės aktus turėtų operatyviai baigti rengti ir priimti naujoji Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos energetikos ministerija bei Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija, nors šiuo metu dar nėra viešai skelbiamų duomenų apie šių teisės aktų būseną bei jų teisėkūros procesą ir pažangą.
  7. Vertinant pabrėžta, jog vienas pagrindinių minėtų įstatymų projektų tikslų yra į Lietuvos teisę perkelti EVE direktyvoje nustatytą energijos vartojimo efektyvumo įpareigojimų sistemą, tačiau esant dabartinėms įstatymo nuostatoms galimai būtų pažeidžiamos tam tikrų galutinių energijos vartotojų teisės kitų vartotojų atžvilgiu. Be to, atkreiptinas dėmesys, jog energijos taupymo paslaugų teikimas yra mokamas, todėl vartotojai neabejotinai patirtų tam tikrų papildomų išlaidų, o vartotojai, kurie už tokias paslaugas nemokės, tuo tarpu galėtų įgyti konkurencinį pranašumą ar galimai sukaupti lėšų ir tinkamai pasirengti įstatymo nustatomiems įpareigojimams vykdyti. Pabrėžtina, jog neaišku, koku būdu energetikos įmonės galėtų įvykdyti įstatymo ir susitarimų su Energetikos ministerija pagrindais prisiimtus įsipareigojimus tuo atveju, jei neatsirastų pakankamai galutinių energijos vartotojų, sutinkančių sudaryti energijos taupymo paslaugų sutartis, ir kaip galimai tokia situacija paveiktų įstatymo projekte numatomų sankcijų taikymą, kurios aptariamam atveju vargu ar būtų pagrįstos ir teisingos.
  8. Pažymėtina, jog, nustačius imperatyvius įpareigojimus galutiniams energijos vartotojams sudaryti energijos taupymo paslaugų teikimo sutartis, tokių sutarčių

sudarymo kriterijai turėtų būti aiškiai sureguliuoti EVE įstatyme, nes šis reguliavimas tiesiogiai yra susijęs su asmenų teisėmis ir pareigomis ir, vadovaujantis Konstitucinio Teismo doktrina, turi būti privalomai įtvirtintas įstatyme. Taip pat svarstytina, ar kartu su aptariamu reguliavimu įstatymo projekte neturėtų būti įtvirtintos ir nuostatos, susijusios su apmokėjimo už energijos taupymo paslaugas dydžiu tam, kad apmokėjimo už tokias paslaugas dydis neviršytų protingumo ir kitų kriterijų, kad siekis priverstinai taupyti energiją nekenktų galutinių energijos vartotojų veiklai.

9. Įvertinus viešųjų pastatų energinį efektyvumą kaip vykdomą alternatyviąją EVE direktyvos atžvilgiu priemonę bei išanalizavus Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos nuostatas, išskirti keli probleminiai reguliavimo aspektai, kuriems pasiūlomi galimi sprendiniai. Iš to daroma išvada, jog vienintelė alternatyvi priemonė, kuri Europos Komisijai deklaruojama kaip įgyvendinama Lietuvoje ir tikima, jog bus pasiektas 3 proc. energijos efektyvumo sutaupymas, yra nepradėta realiai įgyvendinti, nepradėjus atnaujinti nė vieno viešojo pastato, nes straipsnio parengimo dieną nepasirašyta nė viena šių procesų finansavimo sutartis. Tokiu būdu sektoriuje, kuriame galimai būtų buvę galima sutaupyti daugiausia energijos (apie 40 proc. siekiamų tikslų), Lietuvai taip pat nedavė jokio realaus sutaupymo ir atitinkamai niekaip nepaveikė Lietuvai iškeltų siekių, kad iki 2020 metų įdiegtų ir pritaikytų energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių sutaupyta galutinės energijos kiekis būtų lygus 11,674 TWh. Čia būtų būtini teisės aktų pakeitimai, kurie leistų esamus neatitikimus (kaip, pvz., šildomi / nešildomi pastatai) pakeisti esamuose teisės aktuose.
10. Straipsnyje keliami viešųjų pastatų energinio efektyvumo reguliavimo sprendiniai:
  - 1) vienas iš jų yra viešųjų pastatų atnaujinimas siekiant C pastato energinio naudojimo klasės, Lietuvos atveju siūloma sugriežtinti bent iki A klasės, siekiant per likusius 20 metų optimaliai panaudoti finansinius resursus; 2) ilgųjų ir trumpųjų sąrašų sudarymas, paliekant baigtinį 1891 objekto sąrašą ir tik iš kurio galimai gali patekti į Tinkamų atnaujinti pastatų sąrašą, iškreipia realų viešųjų pastatų objektų skaičių ir esamą energinio efektyvumo priemonių poreikį, nes apima galimai apie 5 proc. visų valstybės viešųjų pastatų, net neįskaičiuojant savivaldybių valdomo nekilnojamojo turto. Reikalinga esamo turto inventorizacija ir informacinių sistemų pagrindu sukurtas registras; 3) viešieji pastatai turėtų būti vertinami ir atnaujinami nepriklausomai, jog teisės aktai apibrėžia, kad tai gali būti tik šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir įstaigų pastatai; 4) siūloma kuo skubiau patvirtinti parengtą Lietuvos Respublikos finansų ministerijos įsakymą „Dėl administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto panaudojimo efektyvumo vertinimo metodikos“, kad atsirastų galimybių įvertinti apskaitomo valstybės nekilnojamojo turto panaudojimo efektyvumą ir pradėti daryti reikiamas išvadas.

11. Išanalizavus ETPT modulio teisinį reguliavimą, kyla klausimas, kaip Energetikos ministro patvirtinti „tipiniai“ dokumentai gali reguliuoti Viešųjų pirkimų įstatymo veikimo ribas ribodami pastatų valdytojams galimybę pasirinkti tik neskelbiamų derybų sąlygas bei kokiu būdu perkančioji organizacija užtikrina, kad atliekant ETPT pirkimo procedūras tik vienu privalomai nurodytu būdu ir nustatant laimėtoją būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, abipusio pripažinimo, proporcingumo ir skaidrumo principų, kurie yra pagrindiniai viešųjų pirkimų veiklos metodai. Manytina, jog šie dokumentai galėtų būti maksimaliai rekomendaciniai ir atitinkamos institucijos turėtų atlikti bet kokia tinkama teisine forma atliktų pirkimų rezultatų vertinimą.
12. Papildomai išskirtinas EVE direktyvos nuostatų perkėlimas į Lietuvos Nacionalinę energetikos strategiją (patvirtinant jos aktualią redakciją 2016–2020 metams) bei įvertinant per trejus metus pasikeitusius poreikius ir galimas taikyti priemones, būtina būtų susieti su realiais energiniam efektyvumui įtaką darančiais subjektais, kaip, pvz., centralizuotas valstybės turto valdytojas, kuris užtikrino Lietuvos numatytas 3 proc. ribas, net nebūdamas alternatyvios priemonės „Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimas“ dalyviu. Pabrėžtina, jog CVVT valdytojas, jau įgyvendinęs EVE direktyvos numatytus tikslus, per 2014–2016 metus atnaujinęs daugiau nei reikalaujama 112 kv. m viešųjų pastatų ploto, siekiantis gauti papildomų valstybėje turimų lėšų, turi praeiti nežinomo ir nesuplanuojamo teisinio reguliavimo slenksčius. Tuo tarpu ši priemonė nėra net numatyta pagal šalies Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planą ir jame deklaruojamose 42 priemonėse. Tokiu būdu būtų išspręstos pavienių teisės aktų netobulumo keitimo prerogatyvos ir būtų susistemintas ir išdiskutuotas požiūris nacionaliniu lygmeniu.

LITERATŪRA

I. Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/91/EB „Dėl energinio pastatų naudingumo“ (EVE direktyva), priimta 2002 m. gruodžio 16 d. // OJ L 1, 4.1.2003, p. 65–71.
2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/32/EB „Dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, panaikinanti Tarybos direktyvą 93/76/EEB“, priimta 2006 m. balandžio 5 d. // OL L 114, 2006 4 27, p. 64–85.
3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/125/EB nustatanti ekologinio projektavimo reikalavimų su energija susijusiems gaminiams nustatymo sistemą, priimta 2009 m. spalio 21 d. // OL L 285, 2009 10 31, p. 10.

4. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinanti Direktyvą 2003/54/EB, priimta 2009 m. liepos 13 d. // OJ L 211, 14.8.2009, p. 55–93.
5. Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Energijos vartojimo efektyvumas ir jo vaidmuo siekiant užtikrinti energetinį saugumą ir įgyvendinti 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją“ // (COM/2014/0520 final).
6. Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl valstybės narių pažangos, padarytos siekiant 2020 metų nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir įgyvendinant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą 2012/27/ES, įvertinimas pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 2012/27/ES 24 straipsnio 3 dalies reikalavimus“ // (COM (2015) 574 final).
7. Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl Valstybių narių pažangos, padarytos siekiant 2020 m. nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ir įgyvendinant Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą 2012/27/ES, įvertinimas pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 2012/27/ES 24 straipsnio 3 dalies reikalavimus“ // (COM (2013) 0225).

II. Lietuvos Respublikos teisės aktai

8. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas Nr. I-1491, priimtas 1996 m. rugpjūčio 13 d. // Valstybės žinios, 1996, Nr. 84-2000.
9. Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas Nr. XII-2702, priimtas 2016 m. lapkričio 3 d. // Teisės aktų registras, 2016-11-09, Nr. 26481.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1022 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 28 d. nutarimo Nr. 328 „Dėl atnaujinamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašo sudarymo taisyklių patvirtinimo“, priimtas 2014 m. rugsėjo 29 d. // Teisės aktų registras, 2014-09-29, Nr. 13046.
11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 148 „Dėl valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo įgyvendinimo“, priimtas 2015 m. vasario 11 d. // Teisės aktų registras, 2015-02-19, Nr. 2526.
12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 1037 „Dėl administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto perdavimo valdyti, naudoti ir disponuoti centralizuotai“, priimtas 2016 m. spalio 19 d. // Teisės aktų registras, 2015-02-19, Nr. 2526.
13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas 1328 „Dėl viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“, priimtas 2014 m. lapkričio 26 d. // Teisės aktų registras, 2014-12-01, Nr. 18293.
14. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas Nr. 1-291 „Dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių šildomų ir (arba) vėsinamų valstybės institucijų ir

- įstaigų – valstybinio administravimo subjektų naudojamų pastatų nuo 250 iki 500 kv. metrų sąrašo patvirtinimo“, priimtas 2015 m. gruodžio 16 d.
15. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas Nr. 1-295 „Dėl tinkamų atnaujinti pastatų sąrašo 2016 metams patvirtinimo“, priimtas 2015 m. gruodžio 17 d.
  16. Lietuvos Respublikos energetikos ministro įsakymas Nr. 1-149 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų plano“, priimtas 2014 m. gegužės 30 d.
  17. Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2014 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. 1-149 patvirtintas „Energijos vartojimo efektyvumo veiksmų planas“ // [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_neeap_lt_lithuania.pdf>.
  18. Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymo projektas Nr. XIIP-4697(3), ES ir lydimųjų teisės aktų pakeitimai // [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15685&p_k=1&p_t=166717>.

III. Kiti šaltiniai

19. EVE didinimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, paskelbtas 2016 m. rugsėjo 12 d. Reg. Nr. XIIP-4697-XIIP-4702, pateiktas 2016-09-12 Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15685&p_k=1&p_t=166717>.
20. Implementation of the Energy Efficiency Directive (2012/27/EU): Energy Efficiency Obligation Schemes European Implementation Assessment, Study, EPRS | European Parliamentary Research Service, Author: Anna Zygierewicz, Ex-Post Impact Assessment Unit, PE 579.327 - April 2016, p. 66. 138 [žiūrėta 2016 m. gruodžio 27 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579327/EPRS_STU\(2016\)579327_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/579327/EPRS_STU(2016)579327_EN.pdf)>.
21. Straipsnis „Ministerijų užimamas plotas Vilniuje – beveik 95 tūkst. kvadratinų metrų“, internetinis portalas „Delfi.lt“ // [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/verslas/nekilnojamas-turtas/ministeriju-uzimamas-plotas-vilniuje-beveik-95-tukst-kvadratinu-metru.d?id=72945544>>.
22. Straipsnis „ESCO modelis – kas tai yra ir kodėl verta rinktis?“, Verslo žinios, publikuota: 2016-08-02, autorius: advokatų kontoros GLIMSTEDT advokatas dr. Feliksas Miliutis // [žiūrėta 2016 m. lapkričio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<http://vz.lt/2016/08/02/1617/esco-modelis--kas-tai-yra-ir-kodel-verta-rinktis>>.
23. UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra: internetinis puslapis „Viešieji pastatai“ // [žiūrėta 2016 m. lapkričio 23 d.]. Prieiga per internetą: <http://vipa.lt/puslapis/centri_pastatai>.

PhD Kristina BERNOTAITE
Law Institute of Lithuania

LEGAL REGULATION AND IMPLEMENTATION ISSUES OF THE ENERGY EFFICIENCY

Summary

Despite the started „Energy 2020 strategy” in 2010 and the European Commission statement that „Energy efficiency is the most cost effective way to reduce emissions, improve energy security and competitiveness, make energy consumption more affordable for consumers as well as create employment, including in export industries” proposed year later, the a Directive on energy efficiency (EED), which entered into forced on 4 December 2012, in Lithuania is still under development and harmonization with Lithuanian law system. This article presents author opinion of national stakeholders’ at Member States’ level, gathered during analysis and practical experience in the sector. The article is a first step to analyse the overall legal and political context of energy policy of the EU implementation in Lithuania, as well as of the Energy Efficiency Directive and its implementation in the country in particular. Key findings and recommendations presents as a main elements of the analysis provided in five main parts starting from the issues with a wide range of analysis of the EED and by proposing for energy efficiency implementation provisions, procedures, conditions in Lithuania. The article based on a legal and political basis for energy policy and energy efficiency in the EU and Lithuania before and after the Energy Efficiency Directive entered into force. Directive 2012/27/EU establishes a common framework of measures for the promotion. Entered into force Directive of energy efficiency within the European Union in order to ensure the EU 2020 20 per cent headline target on energy efficiency declared as a aim to achieved, and to pave the way for further energy efficiency improvements beyond that date. It also laid down rules designed to remove barriers in the energy market and overcome market failures that impede efficiency in the supply and use of energy, and provides for the establishment of indicative national energy efficiency targets for 2020. The requirements laid down in the EED were the minimum requirements for Member States. However, Lithuania was not and is not prepared for even minimum reducing energy consumption requirements. To achieve this, each Member State were obligated to set an indicative national energy efficiency targets, based on either primary or final energy consumption, primary or final energy savings, or energy intensity. Moreover, according this article analysis, the author states that no one of requirements were not correctly implemented or implemented by the full scope.